

LUTHERSK KIRKETIDENDE

1863-2013

150 ÅR

LEDER: TROSEKSPERIMENTERING I FOLKEKIRKEN

ARTIKLER OG INNLEGG

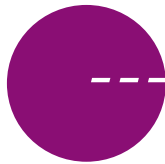
KIRKENS MØTE MED KLIMAKRISEN
– TEOLOGISKE GRUNNTREKK
SAMLIVSUTVALGET OG LÆRENEMNDA

JUBILEUM

KYRKJEDEBATT UTAN ÅNDSKRAFT
FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

19. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
(MIKKELSMESSE)
20. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
21. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
22. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
BOTS- OG BØNNEDAG

1863-2013

150 ÅR

JUBILEUMSMARKERING

25. SEPTEMBER

PÅ MENIGHETSAKADEMIET

PROGRAM:

1500-1700 I AUDITORIUM II:

Vi tar debatten om debatten:

Åpent seminar om kirkedebatt og kirkelig offentlighet gjennom 150 år og i dag.

Bidrag fra Helga Haugland Byfuglien, Knut Olav Åmås, Vidar L. Haanes, Marianne H. Brekken, Kristin Gunleiksrud, Harald Hegstad.

1700-1900 I KANTINEN:

Mottakelse for LKs abonnenter og inviterte gjester.

Servering, taler m.m.

Tidligere og nåværende LK-redaktører deltar.

PÅMELDING til mottakelsen innen 16. sept. til e-post LK150@mf.no

TROSEKSPERIMENTERING I FOLKEKIRKEN

Valg handler om å si ja til noe og nei til noe annet, selv om det i valgkamptider kan virke som at det er mulig å si ja til alt. De siste årenes stortingsvalg har vært preget av at de samme sakene vinner oppmerksomheten gang på gang: Skole, helse og eldreomsorg er viktigst for storparten av oss velgere og de folkevalgte. Det er ikke alarmerende. Det jeg synes er alarmerende, ikke minst sett fra et kristent perspektiv, er at sosial utjevning, bistand, miljø og alkoholpolitikk rangeres som viktige tema av bare noen få prosent. Er det fordi det er saker mange av oss ikke kjenner konsekvensene av på kroppen i hverdagen? – fordi de som berøres mest av dette, er de mest sårbare og marginaliserte? – fordi egen frihet og komfort i lengden veier tyngst? "Nordmenn velger bort fattigdom," skrev en avis. Det kan man gjøre, så lenge man har muligheten til å velge akkurat det. 70 000 barn i Norge og ufattelig mange flere ute i verden kan ikke det.

Hvert år preker vi over Jesu møte med den rike unge mannen som ble utfordret til å selge det han eide, gi alt til de fattige og så komme og følge Jesus. Hvert år forkynner vi det dobbelte kjærlighetsbud om å elske Gud og vår neste som oss selv. Hvert år møter vi tekster om å søke Guds rike først, ta vårt kors opp, og hvis vi har to skjorter, gi bort én (Det står ikke hvor mange vi skal gi bort hvis vi har 15). Hvert år møter vi nyheter, mennesker, situasjoner, valg som kaller på vår trofasthet, solidaritet, rettferdighetssans. Og hvert år, hver måned, uke, dag og time, hvert

minutt, sekund og åndedrag, møter vi Guds nåde.

Hvordan kan vi som kirkelig fellesskap og lederskap forkynne dette høyt og troverdig i ord og handling, uansett hvordan valgvinger blåser? Hvordan lever vi ut folkekirken og motstanden mot alt som truer gudsforhold, menneskeverd og likeverd, på samme tid?

I sommer har jeg lest "Om kristen motstand" av teolog og forsker Patrik Hagman og "Jesusveien – eksperimenter underveis" av teolog og aktivist Mark Scandrette. De har mye felles.

Hvordan lever vi ut
folkekirken og motstanden
mot alt som truer guds-
forhold, menneskeverd og
likeverd, på samme tid?

Begge tegner et sterkt og radikalt bilde av kristen motkultur, hva det innebærer å følge Jesus Kristus i møte med vår tids utfordringer. Begge utfordrer og inspirerer meg. Likevel opplevde jeg dem litt ulikt, og det satte

meg på sporet av noe jeg i hvert fall selv vil være enda mer bevisst på i min forkynnelse framover: Vi må våge alvoret, ubehaget, tydeligheten, motstanden. Vi forkynner en korsfestet og oppstanden frelser som ber oss ta opp vårt kors og følge ham; det kan aldri bli bare "feelgood". Men vi må gjøre det på en måte som gir rom for leken, utforskingen, feilingen.

Hvor mye av mitt inntrykk som er egen tolkning og overføring, skal være usagt. Men der jeg opplevde Hagmans bok litt svart-hvitt bombastisk og negativ, ble jeg nysgjerrig og oppmuntret av Scandrette. Når jeg leser Hagman på toppen av mange Magnus Malm-bøker (veldig fan av Malm), sitter jeg litt igjen med følelsen av at hvis jeg ikke får med meg familien og flytter

ut på gård med rådyr i hagen og full selvberging og legger verden bak meg, er det ingen vits. En sånn mann og en sånn legning har jeg ikke. Mens da jeg leste Scandrettes bok (og for så vidt aktivisten Shane Claiborns bok om kjærlighetens uimotståelige revolusjon), fikk jeg lyst til å eksperimentere med å følge Jesus.

Mark og kona Lisa er noen av grunnleggerne av det åndelige veiledningssenteret Re-Imagine i San Francisco og Jesus Dojo – et treningsprogram inspirert av Jesu liv og lære. De er overbevist om at det er gjennom felles disiplinert trening at vi kan bli kjent med gudsríkets realitet og hva det innebærer å være disipler. I lignelsen om huset på fjell gjør Jesus et poeng av at det å omsette hans undervisning til handling faktisk utgjør hele forskjellen mellom trygghet og ødeleggelse (Matt 7,24-27). ”For å erfare Guds rike bør folk møtes for simpelthen å prøve å gjøre det Jesus lærte disiplene sine,” skriver Scandrette. De kaller det eksperimenter, for å understreke det lekne, utforskende, åpne. Scandrette hevder at lydighet mot Jesus er noe kreativt, og at en trospraksis som er nyttig for deg, ikke trenger å være det for meg – eller kanskje den er det i én fase av livet, men ikke en annen. De har utviklet mange ulike eksperimenter, og prøver stadig ut nye, som går på ulike sider ved det kristne livet. Noen er kvelds- eller dagseksperimenter, andre en intensiv uke; de fleste varer 40 dager/seks uker og gjentas årlig i en eller annen form. I tillegg til selve praksisen, reflekterer og ber de alltid sammen over hva de har lært av den, hvordan de har lært mer om å leve det gode budskapet om Guds rike.

Scandrette inviterte noen venner med på sitt første eksperiment, ”Have2give1”. De skulle selge eller gi bort halvparten av det de eide, og gi pengene til fattigdomsbekjempelse. Jesus sa jo: ”Den som har to kjortler, skal dele med den som ikke har noen, og den som har mat, skal gjøre det samme.” (Luk 3,11) 30 mennesker meldte seg på

dette eksperimentet. Gjennom seks uker ryddet de opp i egne eiendeler, og på de ukentlige samlingene samlet de inn det som skulle selges og gis bort.

Etter det første eksperimentet er det blitt flere: Siden Jesu ofte ba alene, langt unna folk, har de hatt eksperimenter med stille retreat og det å gå lange turer alene mens de ber.

Siden Jesus stadig hadde fellesskap med samfunnets utstøtte, gikk ett eksperiment ut på hver søndag å spise middag med uteliggerne i parken. Siden Jesus utfordret på ”det ene nødvendige” (Jfr. Marta og Maria), har de et eksperiment hvor de faster fra noe de opplever seg avhengige av, enten det er TV, sosiale medier, shopping, alkohol eller andre ting.

Etter å ha lest Matt 5,23ff: ”Om du bærer din offergave fram til alteret og der kommer til å

tenke på at din bror har noe imot deg (...) gå først og bli forliket,” begynte Mark å lage en liste over alle han kunne komme på at han hadde vært urettferdig mot, og ringe dem en etter en. Da de fordypet seg i ordene om at ”det er det som går ut av munnen som gjør mennesket urent”, ble eksperimentet bare å snakke pent om andre og unngå all sladder de neste seks ukene. Og

Vi må våge alvor, ubehaget, tydeligheten, motstanden. Vi forkynner en korsfestet og oppstanden frelser som ber oss ta opp vårt kors og følge ham; det kan aldri bli bare ”feelgood”. Men vi må gjøre det på en måte som gir rom for leken, utforskningen, feilingen.

sånn fortsetter det, med små og store hverdags-eksperimenter, preget av alvor og lek, prøving og feiling, utforskning og refleksjon. – ”En regel blir en byrde om du presser den på andre eller dømmer folk fordi de ikke følger den. Men det er virkelig kraft i det å sette grenser for seg selv, som reflekterer ens egne verdier,” skriver Scandrette. Sette grenser for seg selv – velge og velge bort – sammen med andre. Kanskje vi skal invitere noen av dem vi er kirke sammen med, til et eksperiment i høst?

SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

KIRKENS MØTE MED KLIMAKRISEN – TEOLOGISKE GRUNNTREKK

AV ATLE SOMMERFELDT, BISKOP I BORG
BORG.BISKOP@KIRKEN.NO

1. KIRKEN MØTER KLIMAKRISENS VIRKNINGER

Kirkens møte med klimakrisen i vår tid skjer i kirkens møte med Gud. For kirken er derfor ikke klimakrisen en utvendig krise, men noe som treffer midt i sentrum av hennes tro og liv. Klimakrisen fremtrer for oss i de tre dimensjonen vi møter Den treenige Gud: I skaperverket, i mennesker som lider, og i sakramentene.

Skaperverket

Den nikenske trosbekjennelses første setning slår fast: "Vi tror på en Gud, den allmektige Fader, som har skapt himmel og jord, alle synlige og usynlige ting." Dette er forankret i Bibelens første setning – "I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden" (1 Mos 1,1) – og i dens avslutning – "Og jeg så en ny himmel og en ny jord... Se jeg gjør alle ting nye" (Åp 21,1.5). Derfor kan salmisten utbryte: "Alle dine skapninger priser deg, Herre, de trofaste velsigner deg. De forteller om din herlige kongsmakt og taler om ditt velde. De lar mennesker lære å kjenne ditt velde, din strålende kongsmakt." (Salme 145,10–12) Hans Hellighet Bartolomeus – den gresk-ortodokse kirkes patriark i Konstantinopel og den ortodokse kirkes primus inter pares - uttrykker det slik: "Hele verden inneholder frø og spor etter den levende Gud. Hele skapelsen er hellig og praktfull." (side 102, Bartolomeus: "Møte med mysteriet", Luther Forlag 2012) Han fortsetter: "Himmelen kunngjør skapelsens herlighet, jorden forteller om Guds overhøyhet, havet forkytter Herrens autoritet og hver fysisk og åndelig skapning lovsynger Guds storhet."

(Bartolomeus, side 100. Bønnen er hentet fra "Liturgien til Jacobs ære")

Klimakrisen gjør at dette skaperverket sliter i form av reduksjonen i det biologiske mangfoldet, ekstremvær og ødeleggelse av regnskogen. Når vi i vår tid møter Gud i skaperverket, ser vi ikke bare skaperverkets guddommelige skjønnhet og storhet, men også dets lidelse og ødeleggelse.

Det lidende menneske

Jesus gjør det helt klart at vi møter Gud i mennesker som erfarer sult, tørst, hjemløshet og sykdom (Mat 25, 34–40). Dette gjenspeiler Guds spesielle relasjon til marginaliserte mennesker. Derfor er det handlingene i møte med disse som er kjernen i dyrkelsen av Gud (Jes 58), og som skal være kjennetegnet på kongens maktutøvelse (Salme72).

Når klimakrisen i vår tid gjør at vi møter mange mennesker som får sine levekår dramatisk forverret som følge av klimakrisen, betyr det at vi møter den lidende Gud selv. At krisen særlig rammer dem som allerede er marginaliserte, gjør situasjonen desto mer alvorlig.

Sakramentene

I vår kirke er de to sakramenter de tegn den treenige Gud har gitt oss, der vi med sikkerhet vet at Gud finnes og handler med oss. Det er gjennom sakramentene kirken konstitueres som et fellesskap av mennesker. Sakramentene gjør kirken til et universelt fellesskap som overskrider tidens begrensinger, og til et globalt fellesskap som overskrider alle geografiske og kulturelle grenser. Dåpen i den treenige Guds navn føyer

oss sammen ved vannet – forutsetningen for alt liv – med den korsfestede og oppstandne Kristus, muliggjort av Guds kjærlighet til skapelsen og mennesket. Slik oppretter Gud et nytt folk, et nytt fellesskap, der alle er ett i Kristus. I nattverden deler vi måltidsfellesskap med hele dette fellesskapet. Sammen utgjør vi Kristi legeme i verden og er i vårt mangfold og forskjellighet ett: ”Om ett lem lider, lider alle de andre med.” (1 Kor 12,26) Det betyr at når store deler av lemmene på Kristi legeme erfarer klimakrisens brutalitet i sine liv, er det en lidelse hele kirken deler. Klimakrisen er ikke utenfor kirken, men møter oss i den.

Oikos – husholdets teologi

Den indiske teologen Arvind Nirmal har i et essay i boken ”Ecology and Development” (redigert av Daniel Chetti, UELCI/Gurukul 1991) sett de tre derivatene økologi, økonomi og økumenikk i sammenheng – avledet av det greske ordet for hushold, oikos – (side 17–28). Også Bartolomeus anvender den etymologiske sammenhengen mellom økologi og økonomi (”Møte med mysteriet”, side 118f). Uten å følge Nirmal i alt han benevner som et nytt teologisk paradigme, finner jeg et slik tredimensjonalt perspektiv fruktbart som en teologisk tolkningsnøkkel av klimakrisen.

Den *økologiske* dimensjonen betegner da studiet av denne verden som alt og alles hjem, den *økonomiske* dimensjonen betegner husholdets regler for forvaltningen av dets ressurser gjennom utvikling og fordeling, og den *økumeniske* dimensjonen betegner kirken som globalt fellesskap. I de neste tre avsnittene vil jeg utfolde det jeg ser som vesentlige utfordringer innenfor disse dimensjonene.

2. DEN ØKOLOGISKE UTFORDRINGEN – GJENVINNING AV BEKJENNELSEN TIL GUD SOM SKAPER

Den vestlige kirke må overvinne sitt fangenskap i et ensidig individualistisk verdensbilde der kristen tro i all hovedsak handler om individets skjebne etter døden, og der Gud – i tråd med opplysningstidens sekularisme – fjernes fra

skaperverket og naturen. Det er imidlertid viktig at vi ikke her taler om kirken med stor bokstav, siden denne tradisjonen aldri er blitt dominerende i den ortodokse og orientalske kristenhet. Denne gjenvinningen har følgende komponenter:

- Naturen har en selvstendig relasjon til Gud og uttrykker i seg selv Guds kjærlighet til alt det skapte. På dette punktet samsvarer Bibelens første skapelsesberetning og vår tids naturvitenskap ved at begge bekrefter naturens eksistens forut for menneskets eksistens og uavhengig av mennesket. Gud var til stede på jorda da dinosaurene hersket her – lenge før mennesket oppsto. I boken ”Økologi, samfunn og livsstil” (Oslo 1976, side 265) hevder Arne Næss at ”også dyr og planter har rett til utfoldelse og selvrealisering. De har livets rett.” Dette er et punkt der Næss og annen moderne økosofi konvergerer med bibelsk kristendom. Men når Næss i utfoldelsen av dette skriver at ”Livets rett til utfoldelse er en enhetlig rett og kan ikke kvantifiseres. Det er ikke så at en art levende vesen har større rett til å leve og utfolde seg enn en annen art,” er det mer problematisk i forhold til et bibelsk menneskesyn. Mer om det nedenfor.
- Mennesket skapes inn i naturen og får denne som sitt hjem i gave fra Gud. I skapelsen er vi intimt forbundet med naturen, slik den andre skapelsesberetningen uttrykker det: ”Da formet Herren Gud mennesket av støv fra jorden,” (1 Mos 2,7) og som høres i hver eneste begravelse i vår kirke: ”Av jord er du kommet, av jord skal du bli, av jorden skal du igjen oppstå.” For en grundigere drøfting av dette se f.eks. kapitlet ”Mennesket som natur”, av Jan-Olav Henriksen: ”Imagio Deo”, Oslo 2003, side 42ff.
- Gud har utlevert mennesket til naturen og gjort oss avhengig av den for å overleve. Gjennom bearbeiding og utvikling av skaperverkets ressurser slik de er gitt oss i naturen, og menneskets ressurser, former vi våre fellesskap og samfunn. Men naturens hensikt er ikke å være et instrument for mennesket.

- Mennesket adskiller seg kvalitativt fra resten av skaperverket og er derfor mer enn natur, uttrykk ved menneskets unike relasjon til Gud, som skapt i Guds bilde. Ingen annen del av skaperverket gis en slik bestemmelse (Bartolomeus, side 115). Selv om Næss anerkjenner at menneskets egenart ikke må undervurderes, er mennesket likevel ikke kvalitativt forskjellig fra naturen. Slik åpner Næss for inhumane konsekvenser i vurderingen av mennesket og får ingen prinsipiell grense mot f.eks. tvangsmessige tiltak for å begrense antall mennesker (Næss, side 270) – selv om han ikke deler sin kollega Peter Wilhelm Zappfes syn om at menneskeheten verken kan, vil eller bør reddes. Han lanserte for øvrig slagordet: ”Kjenn eder selv – vær ufruktbare og la jorden bli stille etter Eder.” (”Kulturelt nødverge”, Pax, Oslo 1997, side 51) Se for øvrig en drøfting av Næss og Zappfe av Ørjan Steiro Mortensen i ”Zappfe, Næss og naturen som ikke var der” i ”Filosofisk Supplement” 2013/1, side 4–11!

Opprinnelsen av ”Guds bilde” er knyttet til for-orientalske forestillinger om bilder og veistøtter som synliggjorde hvem som hersket over et område. Når menneskets er Guds bilde betyr det, skriver Henriksen, at ”mennesket skal minne om at det er Gud som er herre på jorden. Det er derfor mennesket oppfordres til å bli mange og fylle jorden” (Jan-Olav Henriksen: ”Imagio Dei”, side 134). For en oppsummering av hva Henriksen mener det betyr at mennesket er skapt i Guds bilde, se side 149–155.

Den unike relasjonen mennesket har til Gud, uttrykkes ved at mennesket gis et oppdrag. Mennesket skal *forvalte* skaperverket i forlengelsen av Guds kjærlige skapervilje til alt. Når mennesket har forstått dette som å herske på et tyrannisk vis over resten av skaperverket, er det et forræderi mot dette oppdraget som hviler i at menneskets relasjon til Gud. Bartolomeus sier: ”Helt fra skapelsens første øyeblikk har vi fått denne verden i gave av Gud, og Han forventer at gaven forvaltes og returneres med takk-

nemlighet (...) Hvis denne verden er et hellig mysterium, da vil det i seg selv utelukke ethvert menneskelig forsøk på å skaffe seg herredømme. Herredømmet eller utbyttingsmakten over jordens ressurser blir faktisk tilskrevet Adams arvesynd, ikke Guds praktfulle gave. Menneskets herredømme er et resultat av egoisme og grådighet og at vi har oppgitt det sakramentale verdensbilde.” (side 110f) Henriksen understreker at menneskets gudbilledlighet setter kriterier for menneskets forvaltning av naturen. Den skal nettopp ikke være tyrannisk, men preget av Skaperens utøvelse av makt ved skapelsen, gjennom egenskaper som kjærlighet, barmhjertighet, kreativitet, omsorg for helheten og generøsitet (Henriksen, side 140).

Av forvalteroppdraget følger menneskets *ansvarlighet*. Ulikt alle andre skapninger er mennesket ansvarlig for sin opptreden i forhold til Gud. Gudbilledligheten uttrykker hvem vi er ment å være, hvilken bestemmelse mennesket har – og hvem vi er ansvarlig overfor. Adferd og oppdrag skal utføres i tråd med Skaperens verdier og intensjoner. Mennesket skal ikke stjele. Men det er meningsløst å holde reven ansvarlig for å stjele bondens høner, myggen ansvarlig for menneskelig lidelse som følge av malaria eller havet ansvarlig for en tsunami. Den eksklusive relasjonen til Gud er en gave, men like mye en forpliktelse.

Mennesket er skapt til *relasjon og fellesskap* med Gud, andre mennesker og hele skaperverket. Nyere naturvitenskap viser oss at behovet for fellesskap ikke er spesielt for mennesket, men synes å være et trekk ved hele skaperverket. Men menneskets relasjonelle status er likevel langt mer dyptgående fordi det står i en reflekterende relasjon til hele skaperverket og ikke bare intuitivt til det mikrokosmos en lever i.

- Oppsummerende må vi i tråd med en slik økoteologisk dimensjon bryte opp fra vårt ensidige og dominerende, vestlig og sekulære paradigme (Jfr. Bartolomeus, side 124ff). Vi må fastholde at:

- Naturen er ikke menneskets instrument, men har egenverdi.
 - Mennesket ikke kan reduseres til et avansert, eventuelt rasjonelt dyr, som et foreløpig slutt punkt i en biologisk utviklingsprosess.
 - Mennesket er ikke bare ansvarlig overfor seg selv, men overfor Gud som er livets opphav - og som er ekstern, eller transcendent, i forhold til skaperverket og som uttrykker menneskets bestemmelse.
- Samtidig må vi også gi anerkjennelse til de positive resultatene menneskets ekspanderende utvikling av naturens ressurser og økte energiforbruk har gitt, i form av bedre levekår for menneskene. Vi må ikke overse at også mennesket er en del av Guds skaperverk, som skal beskyttes og ha livsutfoldelse. Økningen i levealder, radikal forbedring i arbeidskår, likestilling mellom kjønn og etniske grupper, frihet fra tyranni og undertrykkelse og muligheten til å bestemme over egne liv er stikkord for å beskrive denne gigantiske forbedringen. Det er riktig at en økoteologisk dimensjon setter søkelyset på hvordan menneskets adferd truer skaperverkets helhet. Men det er ikke riktig at alt var så meget bedre før, og at historien kan beskrives som en kontinuerlig forfallshistorie som bringer oss stadig lengre vekk fra Gud. Jeg foretrekker derfor at vi promoterer en pluralitet av forståelser der også et vestlig-sekulært paradigme har en legitim og nødvendig plass. En slik tilnærming er etter min oppfatning også den forståelse som ligger til grunn for det bibelske paradigme, som jo nettopp ikke holder seg med ett, monolittisk og eksklusivt verdensbilde, men flere.

3. DEN ØKONOMISKE DIMENSJONEN - FORVALTNINGSREGLER AV RESSURSENE

Gud ga ikke bare mennesket et oppdrag, men også overordnede retningslinjer for hvordan menneskets forvaltning av skapelsens ressurser skal skje. Grunnleggende er de ti buds andre tavle og de mange fortellingene om hvordan disse skal

anvendes og konkretiseres. Ikke minst utmyntes disse reglene i fortellinger med kritikk av hvordan denne forvaltningen faktisk skjer.

At alle mennesker er skapt i Guds bilde, fører til at alle er ansvarlig for forvaltningen og derfor må gis innflytelse på hvordan husholdsreglene utformes og gjennomføres. I denne grunnleggende myndiggjøringen av alle mennesker ligger etter min oppfatning en kime til folkestyre og demokrati, selv om det tok kirken enda lengre tid å forstå dette, enn det tok å avvikle slaveriets ”bibelske” begrunnelse. For oss betyr det imidlertid at de føringer som i Bibelen legges på kongen og rikfolket, gjelder oss alle fordi vi gjennom folkestyret har del i samfunnets ledelse.

Den overordnede reguleringen er at ressursene skal utvikles og fordeles slik at alle mennesker får oppfylt sine grunnleggende behov for mat, arbeid, hus, helse og frihet fra utbytting. I særlig grad er kongen ansvarlig for at de marginaliserte og sårbare gis en lovforankret rettferdighet gjennom at disse grunnleggende behovene dekkes (For en bredere utfolding av dette, se min bok ”Tegn til Håp”, Oslo, 2004, særlig side 65–103!). Det er denne koblingen mellom rettferdighet og behov som gjør at vi i dag kan knytte dette til alle menneskers rettigheter slik de er utmyntet i den universelle menneskerettighetserklæringen.

Det er et meget sentralt poeng ved det politiske lederskapet i det bibelske Israel at det utøves i offentlighet. De grunnleggende styringsreglene er gitt til hele folket, kongens forpliktelse gjøres kjent ved hans innsettelse (Salme 72) og fastholdes i profetenes offentlige kritikk av kongenes maktovergrep.

Klimakrisens økonomiske dimensjon har derfor tre elementer: Krisen fører til at de marginaliserte og mest sårbare fratras grunnleggende rettigheter, naturens ressurser utbyttes utover dens bæreevne og det er en nasjonal og global styringskrise. Det er denne tredje krisen som gjør klimakrisen til en politisk krise som krever politisk handling for å bli løst. I et folkestyre har vi ingen annen mulighet til å forbedre styringen enn gjennom folkelig oppslutning, i vår kontekst først og fremst uttrykt gjennom valg. Vår argumentasjon må derfor være

offentlig tilgjengelig slik at folk kan vurdere den og på fritt grunnlag slutte seg til våre synspunkter på hvordan husholdet og menneskets adferd bør reguleres. Bare slik kan vi legitimt utvikle en klimaansvarlig politikk både nasjonalt og globalt. Men da blir det også svært viktig å gjøre klimakrisen til en valgkampsak. I et folkestyre er det dette som må til for å skape endring.

Klimakrisens årsak i menneskelig adferd er grunnleggende sett et godt budskap, i den forstand at det da er mulig å forandre betingelsene som gjør at klimaendringene utvikler seg til en klimakrise. Samtidig øker dette omfanget av vårt ansvar og vår understreker vår handlingsforpliktelse.

4. DEN ØKUMENISKE DIMENSJON, KIRKENS HANDLINGALTERNATIVER.

Den globale kirke, slik den konstitueres av Guds handling i Jesu død og oppstandelse og er nærværende i sakramentene, har gjennom sin historie valgt to komplementære handlingsstrategier i møte med samfunn og natur i krise (For en litt mer utfyllende behandling av dette tema, se min bok "Tro til handling", Oslo 2012, særlig kapitlene "Hva skal vi gjøre?", side 17ff og "Nød og urett krever kirkelig handling", side 31ff!).

Den ene strategien kan karakteriseres som et radikalt oppbrudd fra de ulike tidenes rådende livsstilparadigmer der en selger alt det en eier og lever i fellesskap helt gjennomsyret av bønn og arbeid for andre. Denne handlingstradisjonen har vært en organisert del av den økumeniske kirke siden 300-tallet og er i dag et levende handlingsalternativ i de to største kirkelige tradisjonene, den romersk-katolske og den ortodokse, gjennom deres mange og mangfoldige klosterbevegelser og ordner. I flere av disse, særlig i den ortodokse og den fransiskanske tradisjon, er et respektfullt samliv med naturen helt integrert i livsholdningen og livsførselen.

I den protestantiske verden kan en se ulike vekkelserbevegelser med fokus på kallet til radikal etterfølgelse av Jesus i personlige livsførsel, med små fellesskap, som forsøk på å tilegne seg denne tradisjonen i en modifisert form. Slike bevegelser kan være forankret både i en pietistisk-haugiansk

tradisjon eller i mer politisk orienterte bevegelser.

Selv om disse bevegelsenes betydning for samfunnsutviklingen er stor, er deres iboende svakhet at de kan utvikle "øyer av godhet og perfektion" som ikke makter å transformere det samfunnet de er en del av. De ortodokse klostrene i dagens Etiopia er grønne øyer i et landskap ødelagt av rovhogst på skogen. De uttrykker den ortodokse ærefrykt for hele skaperverket, men makter ikke å hindre avskogingen i omgivelsene – selv om de var den dominerende kirken i Etiopia.

Det radikale oppbruddet som handlingsstrategi har alltid vært forbeholdt de få i kirkens historie, og har aldri vært et reelt alternativ for flertallet. Enn så stimulerende impulsene fra denne tradisjonen er i vår refleksjon – og Bartolomeus er et prominent eksempel på dette – er denne strategien ikke tilstrekkelig som kirkelig handlingsalternativ for å håndtere klimakrisen. Klimakrisen omfatter i sitt vesen alle, og derfor må også løsningene være reelle alternativer for alle – og slik få gjennomslag i den faktiske styringen av samfunnet lokalt, nasjonalt og globalt. Kirken skal ikke legge vekt på å finne et særpreget kirkelig språk og handlingsalternativer, men tvert om uttrykke seg slik at resonnementene er allment tilgjengelige, forståelige og anvendbare.

Den andre strategien kan kalles en samfunnsendrende strategi, som betyr å påvirke borgernes verdier og valg og dermed de styrendes prioriteringer. Det er i denne strategiske konteksten et engasjement i forbindelse med en politisk valgkamp må forankres. La meg derfor i mitt siste hovedpunkt gi sju hovedelementer i hva en slik samfunnsendrende strategi vil kunne inneholde:

1. I den norske valgkampen må kirken løfte inn interessene til dem som ikke har stemmerett ved et norsk valg. Da tenker jeg på de menneskene i andre deler av verden, som erfarer klimakrisens konsekvenser i dag og kommer til å gjøre det enda mer dramatisk i fremtiden. Det andre kirken må gi stemme til, er naturens lidelser og ødeleggelse av det biologiske mangfold og ressurser.
2. Kirken må gi rom for en konsensusøkende samfunnsdebatt. Vi må etablere kommunikative rom der ulike aktører og posisjoner

møtes og sammen utvikler en politikk som omfatter innsikter fra ulike fagfelt, og som inkluderer ulike ideologiske posisjoner og interesser (For en noe mer utbygget resonnering om dette, se min artikkel "Kirken og kirkelige organisasjoner som politiske endringsagenter" i Halvårsskrift for Praktisk teologi 2/2010!). Dette kommunikative rommets fundament og ramme er kirkens transcendent forankrede, men allmenngyldige, verdigrunnlag og oppdrag. Målsetningen må være å finne fram til beslutninger som blir forpliktende fordi de uttrykker en samfunnskonsensus om fremtidens retning og målsetninger. For å oppnå en slik konsensus må alle aktører være villig til å møte den andre ved å "ofre" noe av sitt eget, til fordel for det overordnede mål – og det må også inkludere naturen og dens skjønnhet.

3. Kirken må tørre å fokusere på hovedsaken og ikke la teknokratiske og spesialiserte detaljdiskusjoner overskygge at det er klimakrisens tre dimensjoner som nå må løses. I et slikt perspektiv kan det tenkes at diskusjonen om en utbygging av Lofoten og Vesterålen ikke er valgets viktigste klimapolitiske sak.
4. Kirken må løpende overvåke politiske beslutninger i kjølvannet av valget og hele tiden skape arenaer der beslutningstagere og deres byråkrati holdes offentlig ansvarlig for sine prioriteringer.

5. Kirken må stimulere både sine medlemmer og andre til å akseptere begrensinger på vår livsutfoldelse og velferd i møte med klimakrisen, til fordel for skaperverkets integritet og alle menneskers mulig til livsutfoldelse og velferd. Klimakrisen kan ikke løses uten at slike beslutninger fattes med konsekvenser for individer og nasjoner.
6. Kirken må selv gjennomføre klimatiltak i egen virksomhet ved prosesser som Grønn menighet og Miljøfyrtårnregistrering.
7. Kirken må gjøre klimasaken til kristenfolkets hovedsak ved Stortingsvalget i 2013.

5. KLIMAENGASJEMENTETS KILDER.

Kirkens klimaengasjement må forankres i et stadig fornyet studium, refleksjon og samtale om tolkningen av de bibelske fortellinger og kirkens tradisjoner i lys av de innsikter som vår tids vitenskap, menneskelige virkelighet og politiske prosesser gir oss. Den økumeniske kirkes ressurser i både liturgier, bønner, salmesang, teologisk refleksjon og handlingseksempler gir oss et unikt tilfang til kilder som er våre egne, og som aldri går tomme. Kirkens klimaengasjement er langt dypere, bredere og omfattende forankret enn en kampanje til et valg og politisk handling. Derfor er det også bærekraftig.

Artikkelen ble opprinnelig holdt som et foredrag i forbindelse med Klimavalgkampanjen på MF 26.2.2013

SAMLIVSUTVALGET OG LÆRENEMNDA

AV TORLEIV AUSTAD, PROF. EM.
TORLEIV.AUSTAD@MF.NO

Utredningen *Sammen: Samliv og samlivsordninger i et kirkelig perspektiv* (2013) er gjort av et utvalg oppnevnt av Bispemøtet. Utvalget går gjerne under navnet Samlivsutvalget. Det kan ha interesse å se Samlivsutvalgets utredning i forhold til uttalelsen fra Den norske kirkes lærenemnd *Skrifforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken* (2006). Hvordan forholder disse uttalelsene seg til hverandre?

Uttalelsen fra Lærenemnda (LN) og utredningen fra Samlivsutvalget (SU) nærmer seg spørsmålet om homofilt samliv ut fra forskjellig synsvinkel. Mens LN først og fremst retter søkelyset mot skrifforståelsen og skriftbruken i homofilidebatten, går SUs mandat ut på å utrede Den norske kirkes forståelse av ekteskapet i et teologisk, kulturelt og rettslig perspektiv på bakgrunn av den samlivsetiske utvikling i vårt samfunn. Mellom uttalelsen fra 2006 og utredningen fra 2013 ligger den nye ekteskapsloven som åpner for at også to personer av samme kjønn kan inngå ekteskap. Loven ble innført i Norge fra 1. januar 2009. Som følge av denne endringen har nå likekjønnede ektepar adgang til å bli vurdert som adoptivforeldre og til assistert befruktning. Dette reiser spørsmålet om hvordan kirken skal forholde seg til endringene i samfunnets forståelse av ekteskapet.

På en rekke punkter berører LN og SU de samme temaer. Det overrasker derfor at SU har "avgrenset seg opp mot den oppgave som Lærenemnda behandlet i 2006" (SU11). Likevel henvises det til LN tre ganger. SU påberoper seg støtte fra LN i synet på at Bibelen i synet

på ekteskapet må analyseres og fortolkes under historisk synsvinkel (SU 43; LN 53). Men selv om SU i utgangspunktet har samme tilnærming til bibeltekstene som LN, velger man å tie på de punkter hvor man avviker fra LNs fortolkning og argumentasjon. Når det gjelder spørsmålet om homoseksuell praksis i den gresk-romerske verden, sies det i SU at LN har levert to fremstillinger med forskjellige konklusjoner (SU 57), men uten å gå inn på noen vurdering av de kildene som det der henvises til (LN 62-69). Uten nærmere begrunnelse fastslår SU at materialet fra antikken på dette området er "gjennomgående ironisk" og var neppe allment kjent (SU 57). SU viser også til at LN ikke har gjort uenigheten i synet på homofili til et kirkesplittende spørsmål (SU 76), men uten å ta med det nemnda uttaler om de belastninger for enheten i kirken som dette spørsmålet har ført til. LN peker på at uenigheten har forårsaket utmeldinger, passivisering og tilbaketrekning fra menighetens liv, og konkluderer med at den gjør det vanskelig, men ikke umulig å ha gudstjenestefellesskap (LN 124). Samlet sett er det påfallende at SU ikke har forholdt seg til LNs uttalelse på sentrale punkter, og når man likevel i enkelte spørsmål henviser til nemnda, er referansene summariske, upresise og på grensen til å være misvisende. Kirken er neppe tjent med at forskjellene mellom de to dokumenter bagatelliseres og feies under teppet.

Til tross for at LN og SU har ulike mandater og er foranlediget av forskjellige situasjoner i kirken og i samfunnet, tar de opp en rekke

temaer som griper over i hverandre. Det er derfor grunn til å se nærmere på noen av disse berøringspunktene:

FORSKJELLIG HERMENEUTIKK

SU og LN har forskjellig syn på de bibelske tekster om homofili og homoseksuelle handlinger. I LNs uttalelse sies det at de Paulus-tekstene som direkte omtaler homoseksuelle handlinger, i sin ordlyd er ”klart avvisende”. Nemnda viser til at differensieringen mellom mann og kvinne, slik den er gitt i skapelsen, ”innebar at homoseksuelle handlinger og begjær var å forstå som brudd med Guds skapervilje, og som symptom på frafall og avgudsdyrkelse” (LN 59). I spørsmålet om hvordan disse tekstene skal forstås og anvendes i dag, deler som kjent LN seg på midten. Halvparten av nemndas medlemmer går ut fra at disse tekstene har sin bakgrunn i forståelsen av skapelsen i 1 Mos 1–2, og at kjønnsdifferensieringen er uttrykk for en orden i skaperverket, som også innebærer at mann og kvinne er til for hverandre og har ansvar for å føre slekten videre. Derfor avvises homofilt samliv. Den andre halvparten av nemnda legger avgjørende vekt på at Jesus Kristus er Bibelsens sentrum, og at hans eksempel forplikter kirken til å møte alle mennesker med nestekjærlighet, barmhjertighet og respekt, slik at deres verdighet bekreftes. Det gjelder også møtet med homofile (LN 132-133).

SU resonnerer annerledes og hevder at det er ”forholdsvis sannsynlig” at det som Paulus sier om homoseksualitet, ”langt på vei er noe annet enn det som vi forholder oss til i dag når temaet er homoseksualitet og homofili” (SU 58). Det betyr at de aktuelle Paulus-tekstene ikke kan tillegges vekt i dag i synet på ordnede homofile forhold. SU skisserer to tankerekker, og ifølge den tankerekken som flertallet i utvalget påberoper seg, hevdes det at det er ”vanskelig å se at Bibelen gir grunnlag for å avvise homofilt samliv”. For Paulus drøfter ikke homofili som ”et kjærlighetsforhold mellom to mennesker som vil leve livet sammen i medgang og motgang” (SU72). Mens den halvparten av LN, som sier ja til homofilt samliv ser bort fra Paulus’ avvisning

av homoseksuelle handlinger ut fra overordnede hensyn, hevder SU at apostelen ikke tar stilling til de samme spørsmål som drøftes i kirken i dag. Dette standpunktet baseres på Paulus’ manglende kjennskap til stabile homofile forhold.

PAULUS’ KJENNSKAP TIL HOMOFILI

Om apostelen Paulus’ kjennskap til homofili sies det i utredningen fra SU at det er ”et åpent spørsmål om han kjente til *homofili*, slik vi i dag mener at svært mange opplever det” (SU 56). Likevel trekker man – som nevnt – den konklusjon at Paulus ”langt på vei” skriver om noe annet enn det vi diskuterer i dag (SU 58). Med det mener man å ha ryddet vei for å kunne hevde at Paulus avvisning av homoseksuelle handlinger er irrelevante for kirkens etiske tilnærming til homofilis spørsmålet i dag. Flertallet i SU konkluderer med at det er ”vanskelig å se at Bibelen gir grunnlag for å avvise homofilt samliv” (SU 72).

For LN var det først og fremst viktig å drøfte hva Paulus sier om homoseksuelt samliv i sine brev – ikke hva han sannsynligvis visste og ikke visste om praksis på dette området i sin samtid. Men nemnda så ikke av den grunn bort fra spørsmålet om homoseksualitet i den gresk-romerske verden på Paulus’ tid. Det er et spørsmål som krever historisk innsikt. LN overlot det derfor til de tre nytestamentlerne i nemnda. De kom ikke ut med en samlet analyse. Turid Karlsen Seim – som har skrevet den ene fremstillingen – sier at hun ikke vil spekulere over hvilke former for samkjønnet sex Paulus har kjent til eller ikke, og slår fast at de tre aktuelle bibeltekstene ”fordømmer simpelthen samkjønnet sex” (LN 65). De som har levert den andre fremstillingen, Ernst Baasland og Jostein Ådna, konkluderer slik: ”Utbredelse, praktisering av ulike former for samkjønnet omgang, idealisering og tenkning omkring det som vi i dag kaller homofili, har påfallende likheter med den situasjon vi har i store deler av den av den vestlige verden i dag” (LN 69). Mens altså Karlsen Seim ikke vil spekulere over hva Paulus visste og ikke visste, argumenterer Baasland og Ådna ut fra antikke kilder for at de første kristne kjente

variasjonsbredden i homoseksuelle forhold, og at man også har hatt kjennskap til varige homofile relasjoner mellom modne og jevnbyrdige menn.

SU har ikke foretatt noen grundig undersøkelse av synet på homoseksualitet i antikken. Det er derfor dristig – for ikke å si faglig uansvarlig – å hevde at Paulus ”forholdsvis sannsynlig” skriver om noe annet enn det som vi står overfor i dag, når det gjelder homoseksualitet og homofili. Uten skikkelig begrunnelse i de tilgjengelige kilder i antikken bruker SU Paulus’ antatte uvitenhet om homofili til å parkere hans tekster om homoseksuelt samliv. De settes ut av betraktning i diskusjonen om kirkens holdning til stabile homofile forhold i dag. Når det kommer til stykket, nøyer ikke flertallet i SU seg med å si at det er ”et åpent spørsmål” hva Paulus kjente til og ikke kjente til om homoseksuell praksis. SUs umyndiggjørelse av apostelens stemme trenger en grundigere behandling før Kirkemøtet kan ta stilling til spørsmålet om kirkens medvirkning ved likekjønnede ekteskap.

KJØNSPOLARITETEN

LN og SU har forskjellig oppfatning av kjønnspolaritetens betydning for forståelsen av ekteskapet. Flertallet i SU ser bort fra kjønnspolariteten i denne sammenheng og poengterer at det gjelder å ivareta kjærligheten i samlivet mellom mennesker. ”Kjærlighet er kjærlighet, og kjærlighet innebærer tillit, troskap og omsorg for homofile så vel som for heterofile,” heter det i deres tankerekke (SU 73). Det kirken må ta stilling til, er ”om homofile skal nektes muligheten til å forme sitt samliv i en ordning basert på kjærlighet, troskap og tillit og fratras det privilegium å være hverandres pårørende, fordi de i dette samlivet også kan komme til å ha sex med hverandre” (SU73). Mindretallet i utvalget ligger på linje med Bispemøtets flertall (9 av 11 biskoper) som i 2007 uttalte at ”kjønnspolariteten er konstituerende for ekteskapet”. Man slutter seg til Kirkemøtets uttalelse den gang om at ekteskapet kjennetegnes ved at ”det gir rettslige rammer rundt samlivet mellom mann og kvinne, ivaretar barna og regulerer familielivet” (SU 71). For mindretallet er det et uttalt teo-

logisk premiss at kristen etikk ikke kan likestille homofilt og heterofilt samliv, og uttaler: ”Vår norske ekteskapslov bryter med en bibelsk forståelse der homofilt samliv betraktes som det skapelsesgitte i teologisk forstand.” (SU 71)

Sett fra et kristent synspunkt er det et radikalt skritt å fjerne kjønnspolariteten fra definisjonen av ekteskapet. I LN poengteres det at kjønnspolariteten er et konstituerende element i synet på ekteskapet i Bibelen. Halvparten av nemnda peker på at dette kommer særlig tydelig til uttrykk i Jesu ord om ekteskap og skilsmisse i Mark 10,1–12 og Matt 19,1–9. Jesus tolker her ekteskapet i lys av 1 Mos 1,27–28 og 2,24, og slår fast at ekteskapet er en ordning som er innstiftet av Skaperen fra begynnelsen av. Det er et eksklusivt forhold mellom mann og kvinne (LN 96). Den andre halvparten av LN gir uttrykk for at skapelsesfortellingene ikke kan brukes til å begrunne ekteskapet mellom mann og kvinne som en ordning ”som utelukker andre former for samliv” (LN 90). LN ser på kjønnsdifferensieringen som ”en orden i skaperverket”, men deler seg i synet på hvilke konsekvenser det har for homofilt samliv (LN 85). Når flertallet i SU har valgt å se bort fra denne tematikken, har det utvilsomt sammenheng med den brede og udiffersierte fenomenologiske bestemmelse av liv som samliv i utredningens innledning. Det legges der avgjørende vekt på at liv er samliv, og at det nære samliv handler om kjærlighet. ”Når vi også i dag vil si at det ikke er godt for et menneske å være alene, så henger det sammen ikke minst med vårt behov for nærhet, intimitet, anerkjennelse og trofasthet – behovet for en å dele gode og onde dager med, behovet for en som er der når ulykke og sorg rammer, og som man også kan dele livsgleden med.” (SU 16) I redegjørelsen for synet på ekteskapet i de bibelske skrifter og i lys av reformasjonen betones kjærligheten mellom ektefellene, uten at det understrekes at det gjelder forholdet mellom kvinne og mann, hevdes det i SU.

SYNET PÅ EKTESKAPET

SU har et annet syn på ekteskapet enn LN. Det som sies om ekteskapet i Det nye testamente, er

ifølge SU "fragmentarisk, til dels også spenningsfylt" (SU 49). Det betyr at de nytestamentlige tekstene vurderes som utilstrekkelige til å kunne danne seg en forståelse av ekteskapet. SU dveler blant annet ved det som her er problematisk, og som ikke kan etisk forsvares i dag. Under henvisning til det hierarkiske forholdet mellom mann og kvinne hos Paulus og i hustavlene for øvrig fastslår SU at det her "finnes elementer som ikke uten videre lar seg anvende innenfor et allment, etisk resonnement" (SU 53). Heller ikke hos Jesus later det til å være noe særlig å hente. Det fastslås at Jesus ikke gir oss noen lære om ekteskapet (SU 54). Konklusjonen er at vi ikke uten videre kan overta den ekteskapsordningen som rådet grunnen på Jesu tid. Som kristne før oss er vi "nødt til å ta stilling til hvilken ekteskapsordning som lar seg gjennomføre i praksis," og vurdere om den ordningen vi har og ønsker å ha, er til beste for ektefolk og for samfunnet (SU 60). Med dette som bakgrunn legges det opp til at ekteskapsinstitusjonen må prøves på om den evner "å ivareta kjærligheten" (SU 44).

Selv om det lå utenfor LNs mandat å ta stilling til den aktuelle politiske debatten den gang om såkalt "kjønnsnøytral ekteskapslov", uttaler nemnda seg like fullt om synet på ekteskapet i luthersk tradisjon. LN fastholder at ekteskapet i skapelsesteologisk perspektiv er "en ordning etter Guds vilje, innstiftet av Gud ved skapelsen til mann og kvinne for å videreføre skaperverket" (LN 100). Det er bred enighet i nemnda om at "ekteskapet mellom kvinne og mann er uttrykk for den orden i skaperverket som gir seg av kjønnsdifferensieringen" (LN 105). I dette ligger betingelsene og mulighetene for forplantning og videreføring av slekten. I det bibelske familiemønster så vel som i luthersk samlivsetikk står relasjonen mellom mor, far og barn i en særstilling. Av dette trekker et stort flertall av LNs medlemmer den konklusjon at ekteskapet ut fra biologiske, kulturelle og sosiale forhold "er noe annet enn et ordnet partnerskap mellom to mennesker av samme kjønn" (LN 105). Den klareste forskjellen mellom SUs utredning og LNs uttalelse kommer til uttrykk ved at LN knytter ekteskapet som ordning til kjønnsdifferensierin-

gen som er gitt i skapelsen, mens SU bedømmer ekteskapsordningen ut fra hva som er "gagnlig og godt for menneskene som lever i ekteskap og for samfunnet i det hele" (SU 43), uten å bringe inn kjønnsdifferensieringen som et avgjørende kriterium.

SU legger vekt på at Luther betrakter ekteskapet som en verdslig ordning. Det vises til at han argumenterer for at ordningen må flyttes fra kirkens myndighetsområde til de verdslige styremaktens myndighetsområde. På denne bakgrunn hevdes det at vi i dag må ta stilling til hvilken ekteskapsordning som lar seg gjennomføre i praksis, og vurdere om den ordningen vi har og ønsker å ha, er til beste for de menneskene som lever i ekteskapet, og for det samfunnet ordningen hører hjemme i. Holdningen til samliv og ekteskap kan ikke bare forankres i kristen tro; den må også "forankres i allmenn livserfaring" (SU 40). Også LN tar utgangspunkt i at ekteskapet i luthersk tradisjon er "en allmennmenneskelig og ikke spesielt kirkelig institusjon" (LN 100). Ekteskapet hører hjemme i en samfunnmessig kontekst. Inngåelse av ekteskap skjer i det offentlige rom med vitner til stede. Teologisk sett har imidlertid ekteskapet sin plass i Guds opprettholdelse og fornyelse av livet blant mennesker. Ifølge LN hører ekteskapet som allmennmenneskelig institusjon hjemme i Guds verden og kan derfor betraktes som en ordning villet av Gud. I og med at SU betoner at Bibelen sier om ekteskapet, må prøves på om det er gagnlig og godt for mennesker i dag og for samfunnet som helhet, er det vanskelig å unngå at ekteskapsetikken i stor grad farges av opinionen i samfunnet.

I forlengelsen av LNs uttalelse er det nærliggende å understreke at forståelsen av ekteskapet som en verdslig ordning, som er underlagt den naturlige lov (*lex naturae*), ikke kan ikke løsrives fra Guds skapervilje (*lex creationis*). Dette kommer særlig klart til uttrykk i dekalogen. Både det fjerde og det sjette bud er allmenne bud og kan isolert betraktet sees som et stykke naturrett. Men tolket i lys av det første bud, "Du skal ikke ha andre guder enn meg," er de guddommelige bud som konkretiserer Guds skapervilje i synet

på mor, far og barn og i forståelsen av ekteskapet som et institusjonalisert forhold mellom mann og kvinne. Ekteskapet er basert på kjønnsdifferensieringen og skal tjene til å videreføre slekten og være et vern om barnas oppvekst og utvikling. Samtidig er det en arena for kjærlighet og troskap mellom mann og kvinne.

Plassen tillater ikke å drøfte SUs status i

forhold til LNs. Men det er grunn til å forvente at Bispemøtet, som skal avgi uttalelse om SUs utredning før behandling i Kirkemøtet, også ser etter hvilket syn på ekteskapet som kommer til uttrykk i LN. Uttalelsen derfra hører med til bakgrunnen for spørsmålet om kirken skal si ja eller nei til å medvirke ved inngåelse av likekjønnet ekteskap.

Nina Karin Monsen

SORG OG LIDENSKAP

Filosofiske refleksjoner

349,-

Sorg og lidenskap er en annerledes sorgbok. Forfatteren byr modig på seg selv på godt og ondt og avslører både sin svakhet og styrke i møte med sin høyst personlige sorg.

Midt i sorgen makter hun å reflektere over de store spørsmålene som er knyttet til liv og død og forpliktende samliv mellom mennesker på en måte som skaper gjenkjennelse, utfordrer til ettertanke og innbyr til kritisk dialog. Boken er båret av en intens tro – ikke bare på livet – men på Gud og det gode, og den er skrevet med sterk og ekte lidenskap.

KYRKJEDEBATT UTAN ÅNDSKRAFT

LEIARARTIKKEL VED AMANUENSIS ØYSTEIN BJØRDAL, 05.03.1993 (S 121-123)

Den kyrkjelege debatten er intens for tida. Det blir hevda at kyrkja er seksualfiksert. Så snart kyrkja seier noko offentleg, handlar det om seksualmoral, vert det sagt. Men fleire og fleire spør seg om ikkje det er media og reklamebransjen som er seksualfiksert. Vi opplever eit voldsomt seksualpress som særleg er retta mot unge og usikre menneske. Mange grupper må ta ansvar for dette. Men det er ikkje truverdig når ein forsøker einssidig å skulde kyrkja for å vere seksualfiksert.

Kyrkja har ned gjennom tidene drøfta mange og vanskelege spørsmål, og kyrkjehistoria kjenner mykje strid og usemje som ikkje er godarta. I løpet av dei siste 15–20 åra er det media som meir og meir har sett dagsorden, også for den kyrkjelege debatten. Utfordrande spørsmål og kjappe svar eignar seg ikkje alltid i spørsmål som har med tru og liv å gjere. Dette viser seg å vere svært vanskeleg, og til tider øydeleggande. Det fins utallige eksempel på dette, som t.d. då dekanus ved Teologisk Fakultet i den eine Antennetimen seier følgjande: "Guds ord blir til i møte med menneske," for i ein seinare Antennetime å forklare det ho meinte å seie, ved å sitere seg sjølv på ein ny måte: "Guds ord blir til når evangeliets budskap møter menneske". Begge utsegna er like utydelege i forhold til kva Guds ord er. Om det er preika som skal rette opp denne utydelege talen om kva Guds ord er, så er jo det også merkverdig i ei luthersk kyrkje. Forkynninga bygger på Guds ord, ikkje omvendt.

Kva gjer vi med den gudstenestelege tekstlesinga, som er ein bærebjelke i vår gudstenestepraksis, om vi oppdreg folk til å høyre det dei vil ut frå eigen situasjon, kjensler og erfaringar? Må vi ikkje lære oss å høyre det Gud vil, og setje det inn i vår situasjon og våre erfaringar? Om ikkje Ordet er forpliktande for oss, då risikerer vi å fikse på gudsbildet og gjere gudstenesta løgnaktig. Når Guds ord lyder i gudstenesta, kan vi då verkeleg seie at vi veit betre?

Også den skråsikre rettroenhet kan verke provoserande og stenge for den gode samtalen. Kyrkja er ikkje flink nok til å nyformulere seg slik at folk lyttar med både øyre og hjarte. Det blir ofte gjentakelsar av kjente setningar som kan opplevast klisjeaktige. Vi må øve oss i å kommunisere med menneske som strevar med å få trua og livet til å henge i hop. Vi må våge å la tvilen få vere trua sin tvilling. Smerten over alt det som går i stykkar i liva våre, skal ikkje skjulast eller undertrykkast, og slett ikkje i kyrkja. Vi er ikkje trusheltar nokon av oss, og nederlaga og nattsidene i livet er det mange av. Det er viktig at denne røyndomen kan forme orda og tankane våre om kyrkja og det kristne livet. Dette er viseleg uttrykt i den kjende maksimen til J. J. Jansen: "Hvert ord levet før det er talt."

På den andre sida må vi bøye oss for Guds ord og vilje. "Lat viljen din råda i himmelen så og på jorda!" Slik lærte Jesus læresveinane å be, og på dette grunnlaget ber, trur og handlar den kristne kyrkja også i 1993. Då er det ikkje nok å tale om å være god og varm og nær, det som biskop

Georg Hille i eit intervju treffande kalla for "termoteologi" (Aftp 2/1-93). Synda må kallast med sitt rette namn og vedkjennast som synd. Det er realt og skvært både menneskeleg og kristeleg tala. Skriftemålet må aktualiserast meir i kyrkja vår, til hjelp både for unge og eldre.

I Bibelen er det ein heilskap av individualitetiske og sosiale haldningar til livet. Vi talar store ord om urett og vonde strukturar, maktmisbruk og mangel på menneskerettar i Sør-Afrika, Sør-Amerika og China, men strevar med å tale om rett og urett i våre nære samanhengar og i våre eigne liv. I møte med den heilage Guds vilje oppstår det ei spenning der fall og tilgjeving, lov og evangelium, skaping og forløyising finst side om side. Om vi fjernar den spenninga, nivellerar vi den bibelske substans og fjernar "fallhøgda" for evangeliet om nåde og frelse frå synda og døds-kreftene. Når einskildmenneske fjernar denne skapande spenninga, får det også alvorlege konsekvensar for samfunnet der lover og reglar vert til etter gallupmoral og rettspositivisme. Det er ikkje kyrkja si oppgåve å lage andre bod og reglar for menneskelivet enn det Bibelen gir. Og det er ikkje rett, slik statsråd Hernes m.a. grunngevd den siste bispeutnemninga med, at den lutherske kyrkja sitt trusgrunnlag "ikke er lagt en gang for alle, men at det ligger i menneskenes lodd å vinne ny innsikt om tro og etikk". Luther gjorde det motsette av dette. Han viste veg tilbake til kjeldene i Skrifta. Ingen norm kan overordnast denne. *Kyrkja* derimot må stadig reformerast (ecclesia semper reformanda est) for å vere trufast mot dette grunnlaget.

Kva teologar tenkjer og talar som akademikarar og fagteologar, er ein ting, men prestar og biskopar har forplikta seg på Skrifta og vedkjenningskriftene som rettesnor for lære og liv i

kyrkja. Det er øydeleggande om vi omformar Skrifta og med våre mangslungne metodar tolkar bort den norma som vårt gudstenesteliv byggjer på. Sakramenta misser si meining om ikkje Skrifta sine ord er truverdige. Kyrkjeleg lære og praksis om samliv, nestekjærleik, apartheid, rettferdig fordeling, arbeidsløyse osv. misser si kraft om ikkje Skrifta legg dei avgjerande premiss i slike spørsmål.

Den kyrkjelege debatten den seinare tida har gjort kyrkja meir aktuell og relevant i masse-media. Dagbladets Dag Kullerud seier beint fram at "de gamle syndenes formler duger ikke" ... "Kirken er i dag på en ganske annen måte enn tidligere blitt folkekirke, si gjerne at den er blitt sosialdemokratisert". ... "Men samtidig står vi overfor en statskirke så tilpasset at ekteskapet mellom stat og kirke kommer til å vedvare i lang tid. Og det er i Dagbladets øyne synd." (Dagbladet 28/1-93) Kva som er meint med "synd" her er ikkje godt å seie, men dobbelkommunikasjonen er påfallende og bekreftar Dagbladets generelle dobbeltmoral i høve til kyrkje og kristendom.

I ei slik kyrkje "der svært mange hverken er opptatt av ordet synd eller vil bruke det som rettesnor," (Kullerud) vil den åndelege krafta veikne og det kristne frimotet bli haltande. Dei fleste vil nok henge med; det er sårt å forlate ein åndeleg heim. Men det roar seg nok; det har vore verre før, vert det sagt. Sosialdemokratisert både i embete og råd vil den tilpassningsfeige kyrkja gli snilt og stille inn mellom samfunnsinstitusjonar, makter og myndigheiter. Ho vil gjere ein god og viktig jobb med å take vare på høgtid og tradisjonar i folket, men risikerar å verte eit tempel på sandgrunn i staden for saltet på jorda og lyset for verda.

FRA BOKFRONTEN

PEDER NØRGAARD-HØJEN: ØKUMENISK TEOLOGI – EN INTRODUKTION

FORLAGET ANIS. 2013

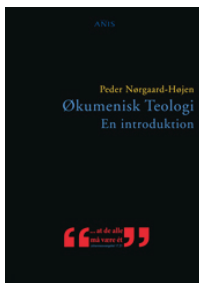
SOLID INNFORING I ØKUMENIKKENS HISTORIE OG TEOLOGI

Når Peder Nørgaard-Højens nesten 450 siders bok om det kirkelige samarbeidet på tvers av konfesjonslinjene nå er kommet på markedet, så er det en teologisk og økumenisk tungvektet på dansk kirke-mark, som deler sine solide innsikter. Nørgaard var i en årrekke knyttet til Københavns Universitet der han underviste i dogmatikk og økumenisk teologi. På 1970-tallet ledet han Det Lutherske Verdensforbunds avdeling for kontakter med andre kirker og konfesjoner. Forfatteren har med andre ord ikke bare et teoretisk forhold til økumenisk teologi og dens mange faglige problemstillinger, men har selv vært en aktiv deltaker gjennom flere decennier.

Med rette påpekes det i boken at aldri tidligere i kirkehistorien har den globale kirke utfoldet en større aktivitet i forsøket på å overvinne tradi-

sjonelle og historisk betingede uoverensstemmelser i lære, gudstjeneste og felles handlinger enn nå, med henblikk på å oppnå større synlig enhet. Nørgaard-Højens bok dokumenterer dette på en solid måte. Den er en grundig og omfattende presentasjon av hvilke teologiske tema-kretser som den kirkeøkumeniske bevegelse har arbeidet med de siste 100 år. I tillegg er knapt en fjerdedel av boken brukt til en historisk gjennomgang. Det historiske aspektet ved boken er en så sentral del at det med fordel kunne ha vært gjenspeilet i selve boktittelen. Den foreliggende tittelen gir inntrykk av at boken snarere er en systematisk-teologisk introduksjon av økumenisk teologi i retning av Edmund Schlinks *Ökumenische Dogmatik* fra 1983.

Det er en rekke sider ved *Økumenisk teologi – en introduksjon* som gjør at den vil bli en viktig bok for alle som er opptatt av tverrkristne dialoger og som underviser i økumenisk teologi, selv om den relativt omfattende bruk av faguttrykk og tyske sitater gjør at den blir noe baktung og for noen ikke så lett tilgjengelig. I tillegg til det historiske materialet er forfatteren opptatt av teologiens økumeniske og normative karakter. Han har utvilsomt rett i at all teologi kan defineres som økumenisk siden man ikke lenger arbeider faglig med teologiske spørsmål ut fra et snevert konfesjonelt perspektiv. I dag bedømmes ikke kristendommens dogmatiske, etiske og praktisk-teologiske innhold ut fra om hvorvidt det er konfesjonelt gjenkjennende, men ut fra dets vitenskapelighet og metodiske transparens. De fleste vil i dag ikke la seg definere av det som skiller kirkene, men det som forener dem.

Dette er en av økumenikkens vakreste frukter, noe Nørgaard-Højen så poengtert uttaler i boken når han skriver at økumenisk teologi ikke primært er interessert i en eventuell polemisk eller komparativ registrering av konfesjonelle divergenser, men beskjefteger seg først og fremst med å integrere den interkonfesjonelle kritikk i en omfattende ny besinnelse på innholdet i den kristne åpenbaringen (s 25). Det samme gjelder hans tydelige tale om at uansett hvor overbevisende de argumenter måtte være, som føres til torgs for å begrunne de historiske kirkesplittelsene, så må vi i dag betegne dem som synd. Det er en erkjennelse som i seg selv skulle være nok til at vi gjør vårt ytterste for å reetablere den tapte enhet.

I tillegg til at boken forsøker å svare på økumenikkens hva og hvorfor, gir den et bidrag i konfesjonell retning ved at de ulike store kirkesamfunnenes teologiske profil er viet et eget kapittel. Her er hans refleksjoner omkring Den romersk-katolske Kirke særlig innsiktsfulle. Det samme kan sies om selve innsteget til dette kapitlet. Nørgaard-Højen har rett i at de krav som de enkelte kirkesamfunn setter til enhets-spørsmålet, henger nøye sammen med kirkesynet (s 119). Men dette kapitlet lider imidlertid av framstillingen av frikirkenes, som på ingen måte svarer til forventningene man kunne ha til en økumenisk velorientert forfatter. F.eks. omtales ikke her den pentekostale kirketradisjonen med én eneste linje (Den nevnes bare kort et annet sted i boken), og baptistene og metodistene blir avspist i en fotnote. Frikirkenes økumeniske engasjement er i dag mer omfattende og innflytelsesrik enn det denne boken formidler.

Den spennende nyskapningen *Global Christian Forum* som i noen år nå har greid å samle kirker helt på tvers av den konfesjonelle skalaen til viktige dialoger, er heller ikke nevnt. Jeg nærer ingen tvil om at Nørgaard-Højen kjenner denne nyskapningen. Når han likevel ikke nevner slike tversgående og konstruktive initiativ, etterlater det et inntrykk at disse ikke er viktige nok og dermed ikke verd å nevnes. Det gjør at boken framstår som ikke helt oppdatert, noe som ikke står i forhold til bokens egen intensjon om å være

introduserende. Jonas Jonsons lille bok fra 2008, *Ekumenik på verdens villkor*, er et eksempel på det motsatte. Den er langt mer beskjeden i omfang og av en helt annen substansiell karakter, men bør likevel leses ved siden av Nørgaard-Højens bok for å gi leseren et mer oppdatert bilde av den økumeniske situasjonen pr. dags dato og for å sprengte den strengt kirkeforpliktende og historiske tilnærmingen som forfatteren har når det økumeniske kartet skal tegnes.

Dette må sies til tross for at forfatteren også medgir at gamle kontroverser ikke nødvendigvis lenger er det primære møtested i den nåtidige økumeniske samtalen (s 179). Jeg skulle derfor ha ønsket at boken mer kritisk hadde drøftet kirkeøkumenikkens egen metodikk og arbeidsformer og kommet med konstruktive og nyskapende ansatser. Få er mer kompetent til akkurat en slik tilrettelegging enn nettopp Nørgaard-Højen.

Riktignok er det et kapittel om prinsipp-spørsmålene i den økumeniske dialogen (kapittel 5), men her drøfter forfatteren i hovedsak de ulike modeller for kirkelig enhet som har vært utviklet innenfor rammen av etablerte arbeidsformer, ikke arbeidsformene som sådan. Det tvinger oss altså til å spørre om det nødvendigvis er de bilaterale læresamtalene som er de mest fruktbare som økumenisk metode. I det minste trenger de åpenbart å bli supplert av andre samarbeidsformer, med bakgrunn i faglige innsikter som andre vitenskaper – f.eks. sosiologien – kan forsyne økumenikken med. Her hadde jeg forventet mer av Nørgaard-Højen. Men det kommer kanskje?

Forfatteren peker selv på det dilemmaet som uroer økumener i dag, at selv ganske betydelige overensstemmelser i de lærepunkter som i sin tid forårsaket kirkesplittelsene, likevel ikke har makttet skape større synlig enhet. Førrende teologer fra de fleste kirker i verden er enige om at det er få av de tidligere kontroversspørsmål som i dag kan rettferdiggjøre kirkesplittelsene (s 181). Så en stor takk til både forfatter og forlag for utgivelsen av denne 436 siders introduksjonen.

Terje Hegertun
Førsteamanuensis ved MF

SØNDAGSTEKSTEN

INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD - TORBJØRN HOLT - PÅL KRISTIAN BALSTAD - SJUR ISAKSEN - FRODE GRANERUD

19. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN (MIKKELSMESSE) - 20. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
21. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 22. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
BOTS- OG BØNNEDAG

19. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN (MIKKELSMESSE)

29. SEPTEMBER 2013

Lesetekster: 1 Sam 3, 1-11; 1 Kor 9,19-23

Prekentekest: Luk 9,57-62

Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

29. september markeres Mikkelsmesse, en kirkehøytid som var borte fra vår kirke lenge, men som kom inn igjen i 1999, som et valgfritt alternativ. Dagen er viet til erkeengelen og alle englers dag. I år faller Mikkelsmesse sammen med 19. søndag i treenighetstiden, en søndag som ofte blir feiret som høsttakkefest, og dagen har da vekt på vårt forvalteransvar. Mange steder er det av den grunn en barnevennlig gudstjeneste i dag. I denne tekstgjennomgåelsen har jeg imidlertid ikke lagt vekt på forkynnelse for barn og ungdom, altså familiegudstjenesten, som særlig fokus. Dersom menigheten velger å feire Mikkelsmesse denne søndagen, har dagen andre tekster, og den liturgiske fargen er hvit.

TIL LESETEKSTENE

1 Sam 3, 1–11 og 1 Kor 9,19–23. Mange av oss kan vel kjenne oss igjen i ordene i 1. Samuelsbok: ”I de dager kom det sjelden ord fra Herren, og av syner var det få.” Hele teksten har en eventyrlignende oppbygging og vers 1–9 er innledningen til at gutten Samuel endelig forstår hvem det er som vil ha hans oppmerksomhet. Herren Gud har store planer, og gutten Samuel inngår i disse planene. Samuel blir selve overgangsfiguren i Det gamle testamente, i overgangen fra dommertid til kongetid.

Paulus er frimodig i sin fortelling i kap 9 i 1. Korinterbrev: ”... alt gjør jeg for evangeliets skyld.” Kap 8 har også handlet om vår frihet som kristne, men at det er en frihet som aldri må vinne over ”hensynet til de svake”. Å tro Paulus sine ord i kap 9, vers 16 ”Men det at jeg forkynner evangeliet, er ikke noe jeg skryter av,” holder noen ganger litt hardt. Men tolker jeg Paulus i beste mening, vil jeg lese hele kap 9 som en inspirasjonstale til alle som forkynner og formidler evangeliet. Og hans poeng er så tindrende klart: Evangeliet er det verdt å ofre alt for!

TIL PREKENTEKSTEN

Dagens prekentekest står i Bibel 2011 under overskriften ”Jesus krever alt”.

Jesus og disiplene hans befinner seg i en ikke navngitt landsby, v 56. Det virker så tilforlåtelig; de er ute og går, Jesus og disiplene hans, og så

møter de folk og snakker om ikke tilforlatelige ting.

Disiplene er inne i en intens læreperiode sammen med Jesus. Forut for dagens perikope hos Lukas kan vi lese om flere eksempler, bare i kap 9, der de prøver og feiler gang på gang. Jesus må korrigere. De opplever underere og helbredelse; de snakker om ånder og krefter; de hører Jesus snakke om død og oppstandelse – uten at de forstår noe av det, og de diskuterer hvem blant dem som kan være den viktigste og største.

Bakteppet for Jesu formuleringer i møte med de tre i dagens prekentekst er vers 23–27 i kap 9 hos Lukas. ”Om noen vil følge etter meg, må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg. For den som vil berge sitt liv, skal miste det. Men den som mister sitt liv for min skyld, skal berge det.”

I DE GODE UNNSKYLDNINGERS FORENING

Jesus møter tre typer i dagens evangelietekst. Alle har de til dels gode unnskyldninger for å utsette Jesu stadige utfordring ”Følg meg!” Den første og den siste ønsker på eget initiativ å følge Jesus; de har sett noe som har vekket nysgjerrigheten. Men i dagens prekentekst svarer ikke Jesus som jeg hadde forventet meg. Og det gir meg flere utfordringer i møte med dagens preken. Nå deler jeg dem med deg.

ER JESUS MISFORNØYD?

Mot den første er Jesus uvanlig krass; han lar seg ikke sjarmere av at noen er fascinert. Han kjenner vegen han skal gå, vegen mot Golgata; han vet det vil koste mye å følge han. At det koster å følge Jesus, er det kanskje kristne i andre land som må si noe om i dag, eller ungdommen som står alene som kristen på skolen, på fotballen eller i venne-gjengen.

Jesu poetiske svar om rever og fugler som har steder å hvile, i motsetning til ham selv, kan nesten tolkes dit hen at Jesus er misfornøyd med sin situasjon, eller at han rett og slett klager.

Jesus setter i denne setningen (I sitt svar til førstemann som tilkjennegir sin hengivnehet)

ord på at han ikke selv er herre over sin egen framtid, at hans livsveg er lagt. Hans veg peker mot Golgata, mot langfredag og påskedag. Ordet om det må ut til jordens folk, av mennesker som vil ”følge ham”, hvilket innebærer ”å fornekte seg selv, ta sitt kors opp og følge [ham]”. Det er ingen enkel løsning Jesus gir sin hengivne tilhører. Det kan rett og slett virke som om han skremmer ham litt. ”Du ønsker å følge meg? Ja, vær så god, det er ingen enkel oppgave du har begitt deg ut på!”

Samtidig gir det mening at Jesus i dette svaret ærlig holder fram noen av omkostningene ved etterfølgelse. Vi har jo mange andre ord om velsignelsene etterfølgelsen gir; ”Se jeg er med dere alle dager...” fra misjonsbefalingen og ”han sendte dem ut, to og to.” Luk 10,1.

ER JESUS LIKEGYLDIG I MØTE MED MENNESKERS FORPLIKTELSE PÅ HJEMMEBANE?

I møte med den andre personen i dag er det Jesus som sender ut oppfordringen ”Følg meg!” Mannen sitt svar uttrykker at det vil han gjerne, men han har noen oppgaver og forpliktelser på hjemmebane å ta seg av først. Jesus sitt svar er underlig provoserende og ganske sårt. Igjen får jeg følelsen av at dette er en dag Jesu humør ikke er på topp (om det går an å si noe sånt om Guds sønn?). Det virker rett og slett som om han har stått opp med feil fot først og kommet litt skjevt ut i utgangspunktet av samtalen og egentlig retter det seg ikke opp i det hele tatt, gjennom hele dagens tekst.

Hva vil Jesus si med sitt krasse svar om at de døde skal begrave sine døde? Er det det betyr å ”fornekte seg selv og ta sitt kors opp og følge [ham]”? – at vi ikke skal bry oss når døden rammer våre aller nærmeste? Eller at vi skal la alle personlige hensyn komme nederst på vår prioritetsskala fordi vi tror på Jesus?

Nei, slik kan jeg ikke tro det er ment. Og jeg tar meg i å tenke at jeg håper ikke det er dette bibelverset predikanter, prester, misjonærer, emissærer, ja, Guds forkynnere før meg, har brukt som unnskyldning for å ”ofre alt for jobben.”

EN NY GENERASJON PRESTER?

Nyutdannede prester i 2013 er mer likestilt på hjemmebane, og arbeidstidsbestemmelser er blitt regulert, også for menighetsprester. Livet som Guds medarbeider er fortsatt et livskall, men det skal ikke skyve andre forpliktelser som ektefelle og barn nedover på rangstigen av den grunn.

Er det et mulig regnestykke å få til å gå opp? Å ville være en Jesu etterfølger, samtidig som en er et sant og godt medmenneske i de nære relasjoner? Jeg tror mange ofte står i situasjoner hvor vi slites mellom jobbkrav og familie-/venne-/nære relasjoner-krav.

Tolket slik snakker Jesus rett inn i vår arbeidssituasjon, men jeg tar meg i å undre meg over hva Jesus hadde ment om fagforening og arbeidstid som er styrt og regulert. Men en ting er jeg sikker på: Jeg er glad det er slik i 2013, og det er familien min også ☺

OM Å SE SEG TILBAKE

Den tredje vi møter, henvender seg selv til Jesus. Han vil være en etterfølger, men han må ta avskjed hjemme først. Igjen hører vi Jesu krasse ord tilbake, som om han sier: "Skal du følge meg må det være fullt og helt, ikke stykkevis og delt." Eller som om han siterer det budet han selv har tolket som det viktigste: "Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand," (Matt 22,37) men som om han har glemt sitt eget tillegg: "Men ett annet er like viktig: Du skal elske din neste som deg selv."

Jeg tenker på Lots kone som vendte seg om for å se seg tilbake (1 Mos 19, 26). Hun ville se det hun forlot, en siste gang. Men budet Lot og familien hans var sendt ut med, var ikke å snu seg. Resultatet ble skjebnesvangert for Lots kone, og dermed for hele familien.

Å være skikket for Guds rike er ingen av oss, og det blir vi heller ikke, om vi tror det er vårt eget strev som skal føre oss dit.

Nåde over nåde – det er det vi skal forkynne. Selv om vegen dit i dag er ganske kronglete, ønsker jeg i min forkynnelse i dag å legge vekt på nåden – nåden og kravet. For det er kanskje ikke nødvendigvis to motsetninger?

NÅDEN OG KRAVET

Å være trosformidler og trosforvalter er en gave og en oppgave så uendelig stor. Kravet blir noen ganger veldig tydelig, slik det blir for oss i dagens tekst. Andre ganger lyser nåden mot oss, mild og lys. Men ingen av dem kan egentlig stå alene.

Gjennom trosopplæringen har barn og ungdom fått smake på miljøer og opplevelser som er blitt åpnet opp for dem. Kirken har invitert, og mange har kommet. Bak trosopplæringsreformen lyser både nåden og kravet: "Gå og fortell!" – "Døp og lær!" Det kristne budskapet er for godt til å kunne holdes for seg selv. I nåden ligger ønsket om at flere må få vite.

TAL HERRE, DIN TJENER LYTTER

Hele ni vers i 1 Sam 3 tar det før Samuel forstår, med Elis hjelp, hvem det er som roper på ham. Å høre Guds stemme, å gjenkjenne Guds stemme, kan være en krevende øvelse. Det er heller ikke alle som har en Eli som kan hjelpe seg å tolke det en hører. Når Samuel først forstår, er hans svar klart: "Tal Herre, din tjener hører!" Det er en bønn å gi videre, fra Eli til dagens menighet.

UTBLIKK – NÅR BIBELTEKSTEN UTFORDRER FORKYNNEREN

For at Ordet som formidles og forkynnes i kirkens rom, ikke skal bli tomt, kjedelig og dødt, må Ordet, som selv er levende, gå gjennom levende menneskers liv. Jeg har aldri vært redd for å la Ordet gå gjennom meg selv før jeg formidler det videre til menigheten. Det må ha en relevans for meg først, for at jeg skal mestre oppgaven å vekke nysgjerrighet hos andre. Noen ganger er det mer utfordrende enn andre ganger.

Hva sitter Hr. Olsen, som har gått trofast i kirken i 40 år, igjen med etter å ha hørt dagens preken? Eller Mathilde, singel på 34? Eller dåpsfamilien på første rad?

Det enkle er ofte det beste. I dag vil jeg si noe om nåden og kravet som ligger i det å tro på Jesus, at det er en gave og en oppgave, slik dåpsforeldrene har fått en gave og en oppgave i det lille barnet de holder på armen. Nåden som bærer gjennom helt liv i kirkens harde benke-

rader, kravet som utfordrer når vi er fristet til å ligge bakpå og nyte et godt, lite, tett kristent fellesskap. Nåden som bærer barn, ungdom, voksne og eldre, kravet som heller ikke setter aldersgrense. Har du hørt ordet om Jesus, må du fortelle det videre. Det er å følge Jesus, og noen ganger koster det mer enn andre ganger. Det er kanskje det Jesus ønsket å si med sine tre svar i Lukas 9? Jeg ønsker at vi skal prøve å svare med Samuels ord: ”Tal Herre, din tjener hører!”

INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD
SJØMANNSPREST I HOUSTON
IMF@SJOMANNSKIRKEN.NO

20. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

6. OKTOBER 2013

Prekentekest: Ef 6,1–4

Lesetekster: Rut 2,8–11; Matt 18,1–11

Liturgisk farge: Grønn

”HERRENS TUKT OG FORMANING”

I dag er det Paulus sin gjengivelse og fortolkning av 4. bud som står i fokus for tekst og forkyndelse. Det er teksten som i gammel støpning inneholdt det pregnante begrepet ”Herrens tukt og formaning”, som satt som et knyttneveslag i mellomgolvet for adskillige nordmenn som slet med den gamle tanke om Gud som en streng farsskikkelse, og underordning og lydighet som gudgitte strukturer.

I siste bibeloversettelse er tukt og formaning blitt til oppdragelse og rettledning, og det oppleves unektelig som mykere og snillere, på godt og vondt.

I vers 1 oppfordres barn til å være lydige mot foreldrene. De naturlige mottakerne av Efeserbrevet er formodentlig voksne som fikk brevet opplest i menighetens samling. Selv om dette selvsagt kan sees på som en særlig hilsen til så å si søndagsskolegrupperingen i menigheten, er det vel så sannsynlig at adressaten faktisk er de voksne. Voksne er også barn i forhold til sine foreldre. (Små) barns lydighet mot voksne er én ting; en annen ting er voksne barns lydighet mot sine eldre foreldre. Begge deler klinger faktisk med. Men lydighetsplikten får ulik karakter for henholdsvis barn og voksne. Begrunnelsen er av aksiomatisk karakter: ”Fordi det er rett og riktig.” Det er av samme type som i fortalen til den amerikanske uavhengighetserklæringen: ”We hold these truths to be self-evident.” Det som ikke begrunnes, må formodes å deles av alle.

Lydighet er svært vanskelig å svelge for vår tids mennesker. Jeg snakket nettopp med en sentral katolsk geistlig i Norge, og han kommenterte at av de løftene som avlegges av prester og klosterfolk i den katolske kirke, er det lydighetsløftet som er mest krevende i praksis, selv om det er kyskhetsløftet som får mest fokus, og som folk flest reagerer mest på.

Vi ønsker å være vår egen herre, vår egen lykkes smed og den som gestalter vårt eget liv og vår egen karriere. Vi ønsker ikke at andre skal blande seg inn for mye. I dag er nok foreldre mer omsorgspersoner enn maktpersoner, og blir makten for tydelig og for røff, rykker barnevernet inn. John Milton i ”Paradise Lost” beskriver djevleskikkelsen når han våkner opp nederst i svovelpølen helvete etter dagers fall gjennom sfærene sammen med sine diabolske kumpaner, etter at Mikael kastet dem ut av himmelen. Han reiser seg og ser rundt seg i sine nye, ublide omgivelser og holder sin lange heroiske taler som ender med følgende fyndord: ”It is better to reign in Hell than serve in Heaven”. I himmelen er det kun tjeneste som tilbys; skal man herske, er man henvist til en annen adresse. Lydighet er ikke

enkelt for en fallen menneskeslekt som fortsatt har noe av den første opprørers mentalitet innprenget i våre sinn.

Så gjengir Paulus i vers 2 selve budet. Nøkkelordet er ”hedre”. Å hedre har to retninger. Det ene er barnets oppgave å hedre sine foreldre. Det andre er foreldrenes kall til å leve slik at de er verd å hedre. I barn–foreldrerelasjonen kan ofte det andre svikte vel så mye som det første. Jeg har møtt flere unge voksne mennesker som har store problemer med sine foreldres mange krumspring, særlig der den ene eller begge foreldrene på et visst punkt i livet har funnet nye kjæresten og setter alt inn i den nye relasjonen, og snur opp ned på gamle mønstre. Særlig når dette skjer uryddig, blir det usedvanlig krevende for barna å hedre foreldrene.

Budet følges av løftet: ”– så det kan gå deg godt, og du kan leve lenge i landet.” Å leve etter budene, dette spesielt, er det gode liv. Når vi lever slik Gud vil vi skal leve livene våre, blir de gode.

Så kommer formaningen i vers 4: I gammel støpning het det: ”Egg ikke eders barn til vrede, men fostre dem opp i Herrens tuktt og formanig.” I dag heter det: ”Vekk ikke sinne og trass hos barna deres, men gi dem omsorg, så de får en oppdragelse og rettledning som er etter Herrens vilje.” Det er kloke råd. Det gamle begrepet tuktt gir i dag assosiasjoner i retning botsfengsler og slikt, og oppdragelse og rettledning kommuniserer nok bedre. Men det er en kjerne av stål i Paulus’ rettledning som ikke bør bli borte i omsorgspråk.

Kjernen i Jesu virke er at den høyeste, han som skapte himmel og jord og hersker over alle, steg ned til det laveste punkt for å tjene og lide og dø for menneskers synder. Den høyeste steg ned til det absolutt laveste tenkelige punkt der biologisk liv etter døden blir død materie. Derfra løfter han alt, absolutt alt fra granitt til erkeengler, med seg opp igjen dit vi er kalt til å være, i Guds nærhet. Dette er forbildet for lydighet og heder, for barn og foreldre, for voksne som skal hedre sine gamle foreldre, og lydigheten i livets slutfase, når mennesket når den fasen som Shakespeare i ”Seven Ages of Man” beskriver som ”Second childishness and oblivion”. Da vil barns lydighet mot for-

eldrene minne mer om omsorg.

Det er ikke Macciavellis fyrsten som er forbildet for den det skal vises lydighet mot. Det er Jesus som alles tjener og herre vi speiler oss i, enten vi er barn eller foreldre. Da vil det gå oss godt, og vi får leve lenge i landet.

TORBJØRN HOLT
SJØMANNSPREST I LONDON
TORBJORN.HOLT@SJOMANNSKIRKEN.NO

21. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

13. OKTOBER 2013

Prekentekest: Luk 12,13–21

Lesetekster: Fork 5,9–14; 1 Tim 6,6–12.

Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

Ord som preger tekstene denne søndagen, er rikdom, grådighet og penger på den ene siden, satt opp mot ord som ”rik i Gud”, rettferdighet og evighet. Tekstene er preget av en erkjennelse med advarsler. Advarslene tar utgangspunkt i at grådighet gjør noe med oss, og at denne grådigheten får konsekvenser.

TIL TEKSTEN

Lukas har et sosialetisk perspektiv i sitt evangelium, og i prekentekesten gjør han en familie-

konflikt om til en sosialetisk utfordring knyttet til grådighetens konsekvenser. Fremgangen i teksten starter med en utfordring, så en advarsel, en lignelse med en oppsummering. Teksten slutter med poenget i teksten i det Jesus oppfordrer til å være rik i Gud. Utfordringen Jesus får i begynnelsen av teksten om å skifte arven mellom to brødre, får sitt svar i ”vær rik i Gud”.

I forkant av prekenteeksten oppfordres de tusenvis av menneskene som er møtt frem, til ikke å frykte menneskelig dom, men hvile i at Gud vil være med ved sin hellige Ånd.

Temaet i etterkant er preget av samme tema: Vær ikke bekymret for livet, for det er Guds vilje å verne om vårt liv og gi oss del i riket (arven). Så oppfordres folkemengden å spenne beltet om livet og leve i forventning til Gud.

TIL PREKENEN

I det følgende gripes prekenteeksten an i tre perspektiver. Det første er et politisk perspektiv, så et personlig perspektiv og til slutt et vekstperspektiv.

Politisk perspektiv

I kampen mot terror profilerte Bush slagordet ”God with us”. Slagordet skulle motivere til kamp mot terrorister og gi slagkraft. Når Gud er med oss, da er vi sterke; da vinner vi; da har vi rett og de andre feil. John Kerry, Bush sin motstander i den amerikanske valgkampen, responderer med å si: ”Let’s hope we are on God’s side.” Fokus i de to utsagnene er motstridende. ”God with us” forsøker å finne argumenter for at handlingene har oppslutning i Guds vilje. Responsen gir ydmykt uttrykk for et ønske om å gjøre det riktige.

Det er den samme situasjonen med den ene av brødrene i prekenteeksten (v 13). Han ønsker Jesus på sin side i familiekonflikten. Vær ikke grådig, men rik i Gud, er responsen fra Jesus. Paulus konkretiserer ytterligere i Efeserbrevet: Vær ydmyke; ta dere ikke til rette; strekk dere langt så dere bærer over med hverandre i kjærlighet (Ef 4,2). Det er noe annet enn ”God with us”.

Personlig perspektiv

Cornelis Vreeswijk oppsummerer dagens tekster i sin vise ”En Fattig Trubadur”. Det er som om han har bestemt seg for å skrive en vise til denne søndagens tekster, for mesterlig på Vreeswijk-vis formidler han budskapet om at ”man kan ingenting ta med seg dit man går”, altså når man står i himmelportene.

Erkjennelsen Vreeswijk har gjort i livet, er som Paulus skriver i den ene leseteksten: ”Tomhendte kom vi inn i verden og tomhendte må vi forlate den.” (1 Tim 6,7) Ja, man må ikke være en pengelens musiker for å skjøne det, men det krever en erkjennelse at det finnes viktigere fokus i livet enn penger, status og makt. En dag vil livet ta slutt. I seg selv er ikke erkjennelsen av dette så interessant, om det ikke får konsekvenser for livet, nemlig i en bekjennelse eller omvendelse. For å fremme det som gir liv (forstått som mening, tro og håp), er å verdifundamentere livet i å være rik i Gud. I denne bekjennelsen tenker jeg det ligger en takknemlighet for at Gud har skapt meg, Jesus har frelst meg, og Den hellige ånd skaper tro i mitt hjerte. På den måten kan livet roffestes og grunnfestes i Kristi kjærlighet, i nåden, i varige verdier.

En erkjennelse med en trinitarisk bekjennelse skaper utgangspunkt for å leve et rikt liv i Gud, med Gud. ”Bevar ditt hjerte, fremfor alt du bevarer, for livet går ut fra det,” står det i Ordsp 4,23. Det handler ikke bare om å erkjenne virkeligheten, men å være villig til å bevare, ta vare på, verne om livet.

Vekstperspektiv

Aksjemarked, investeringer og avkastning styrer den vestlige økonomiske utvikling. Å gjøre smarte investeringer handler om langsiktighet, stødighet og klokskap. En parallell er å finne til vår åndelige vekst, i lys av å være rik i Gud.

Å investere i gode, varige verdier som å jage etter rettferdighet, Guds frykt, tro, kjærlighet, utholdenhet og ydmykhet (1 Tim 6,6–12) gir god avkastning i livet. Når det evige arveoppgjøret i Guds rike skal skiftes, så er løftet gitt at Guds barn skal arve riket.

Vekstperspektivet i å være rik i Gud handler

om å kunne leve i tro, vokse i tro. Det er ikke en bevegelse inn i selvrealiseringen, men å leve et liv med Gud, i sunn relasjon til oss selv og våre medmennesker.

SALMEFORSLAG

NoS 714 Intet er vårt alt er ditt

NoS 719 Vi rekker våre hender frem

NoS 989 Søk først Guds rike

NoS 312 Lær meg å kjenne dine veie

NoS 716 Gud, du er rik

PÅL KRISTIAN BALSTAD
SJØMANNSPREST I KØBENHAVN
PKB@SJOMANNSKIRKEN.NO

22. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

20. OKTOBER 2013

Prekentekest: Luk 10,25–37

Lesetekster: 3 Mos 19,1–2.16–18.33–34; Jak 2,1–9

Liturgisk farge: Grønn

FORSTYRRELSER

Mange av oss lever med relativt tette avtalebøker. Det betyr at hverdagen er planlagt, av hensyn til både oss selv og dem vi er forpliktet overfor. Jeg er tilhenger av trofasthet og tilregnelighet. Jeg setter pris på at de rundt meg holder avtaler, og jeg ønsker selv å være en som møter opp når jeg skal,

og gjør det jeg har forpliktet meg til å gjøre. Jeg er ganske flink til det. Men det er en tapskonto på baksiden av denne tilregnelige flinkheten. Salderingsposten blir den spontane barmhjertigheten og viljen til å bli forstyrret. Liknelsen om den barmhjertige samaritan handler blant annet om forstyrrelsesens plass i våre livsprosjekter. Og den handler om en forstyrret Gud.

Hvor er Gud i denne liknelsen? Denne fantastiske fortellingen har en lang og variert virknings- og tolkningshistorie. Hvis vi ønsker å plassere Gud inn i en eller flere av rollene, kan vi i alle fall se ham to steder: Som *den barmhjertige* og som *den sårede*.

GUD SOM DEN BARMHJERTIGE:

Jesus lærer oss at Gud ikke er det som Aristoteles ville kalle en ”beveger som selv ikke er beveget av noen”. Det bibelske vitnesbyrd om Gud handler om en Gud som er dypt involvert i det som skjer med sin skapning. Gud blir beveget til bevegelse. Når Jesus forkynner og lærer at Gud er kjærlighet, så framstilles ikke denne kjærligheten som et slags opphøyet prinsipp. Den fremstilles som *handling* ut fra et beveget hjerte. Vår Gud er en forstyrret Gud, en Gud som er sårbar og sensitiv for det som skjer langs veien – og som handler ut fra det. Evangeliet er kroppslig fordi Jesus er kropp. Utstyrt med sansenes beredskap og sensitivitet går Jesus rundt og blir forstyrret. Det er fristende å tenke på Jesu virksomhet som en himmelsk plan, nøye regissert og satt ut i livet til rette tid og på rette sted, som om Jesus bladde opp i almanakken sin om morgenen og fant dagens kommende undergjerninger plottet inn til avtalte tider. Det bibelske vitnesbyrd gir oss få holdpunkter for en slik stram regi. Jesus ble rett og slett utsatt for livets overraskelser, slik vi blir det. Han ble forstyrret og beveget av menneskers nød, slik også samaritanen på vei til Jeriko ble det. Gud er en lidenskapelig Gud, ikke en kalkulerende Gud.

GUD SOM DEN SÅREDE:

I ulike utgaver av korsteologi er vi opptatt av å se Gud i det sårede menneske. Gjennom sin inkarnasjon blir Gud ikke bare den som kaller men-

nesker til barmhjertighet, slik han selv er barmhjertig. Han blir selv nøden; han er selv i det som er halvt ihjelslått. Jesus visker ut skillet mellom seg selv og de menneskelige objekter for barmhjertighet: Alt dere gjorde mot en av disse mine minste, det har dere gjort mot meg. Så når Gud kaller oss til barmhjertighet, er ikke det bare en bevegelse utover mot verden. Det er også en bevegelse inn mot Guds eget sårede hjerte. Vi møter Gud i den sårede. Det er Gud som forstyrrer oss i veikanten.

SKRIFTEN PÅ VEGGEN

Liknelsen om den barmhjertige samaritan er skriften på veggen. Her er det ikke mye innadvendt filosofi. Her er det ikke mye som trenger en forklaring. Kallet til et liv i barmhjertig oppmerksomhet og handling er tydelig. Jeg vet hva Gud vil. Mye tyder på at det ikke nødvendigvis er det samme som jeg vil. Jeg er prest. Og jeg vet at vi prester kommer dårlig ut av det i denne liknelsen. Det gjør levittene også, men siden ingen egentlig bryr seg om levitter, så er det i hovedsak prestene som er tapere her. Kanskje det betyr at det er noe her som jeg burde være spesielt oppmerksom på? Men det er ikke bare som ignorant prest jeg kan se meg selv. Jeg kan være den sårede, den som må øve på å ta i mot barmhjertighet. Jeg kan også se meg selv som versthuseieren, den som følger opp i andre linje, mot betaling. Jeg er tross alt på fast lønn. Men først og fremst ønsker jeg å bli en som tar sjansen på å la seg forstyrre.

Hva forteller denne liknelsen om etterfølgelse? Jesus forkynner at startpunktet for både kristen etikk og kristen etterfølgelse er den samme sårbarheten og sensitiviteten for det som skjer langs veien. Vi går ut i verden med en bønn om å bli berørt og beveget til handling. Etterfølgelsen handler ikke om å realisere et stort og ideelt livsprosjekt. Etterfølgelse handler tvert om å bli forstyrrer i sitt livsprosjekt fordi det skjer noe langsmed veien. Etterfølgelse handler om å *avvike* fra den kursen vi har staket ut. Etterfølgelsen handler om noe så lite trendy som å la den som er såret, sette agendaen. Presten i liknelsen var trolig på vei til noe viktig og godt. Å være prest

kan være et godt livsprosjekt. Å være lege eller forfatter eller journalist eller statsminister er også gode livsprosjekt. Men Gud kaller oss ikke til livsprosjekter. Gud kaller oss til å bli forstyrrer av det som skjer langs veien. Gud kaller oss til barmhjertig handling. Samaritanen kom antakelig ikke fram dit han hadde tenkt den dagen. Men det er viktigere å være god enn å komme langt.

DAG OG TEKSTER

Liknelsen om den barmhjertige samaritan hørte tidligere til på 14. søndag etter pinse. Når den nå er flyttet lengre ut på høsten, har den også fått med seg teksten fra 3 Mos 19. Her ligger vekten på forholdet til innflyttere og nabofolk, noe som gir en link til et viktig aspekt ved liknelsen vår, nemlig forholdet mellom samaritaner og jøder. Linken blir enda tydeligere ved at Jesus i sitt svar til den lovkyndige siterer 3 Mosebok 19,18: "... elske din neste som deg selv". Teksten fra Jak 2,1–9 har vært tilleggstekst i forrige tekstbok, men er neppe lest særlig mange ganger på 35 år. Tema-tisk passer den imidlertid godt, både her og på 1.mai der den leses i 2. rekke.

Vår tekst har en rammefortelling med to andre paralleller i NT. Selve *spørsmålet* som Jesus får, er det samme som han fikk av det rike rådsmedlemmet i Luk 18,18. Den fortellingen har synoptiske paralleller hos både Markus og Matteus. Men *svaret* Jesus gir, det dobbelte kjærlighetsbud, minner mer om fortellingen i Markus 12,28–34, der en skriftlærd spør etter det første budet av alle. Det mest interessante er kanskje forholdet mellom spørsmål og svar. For hva slags sjelesorg er det Jesus bedriver her? Hvem av oss ville henvist til Loven om vi fikk spørsmålet: "Hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?" Hans Kvalbein skisserer to måter å forstå denne sjelesorgen på:

- Sjelesorg under loven. Jesus er ennå ikke død og oppstått; det er ikke fullendt. Jesus henviser fortsatt til den gamle pakt; derfor føres den spørrende ikke helt fram til evangeliet. Kanskje var ikke den som spurte, moden for evangeliet heller, psykologisk sett. Svakheten med denne forståelsen er at lov og evangelium skilles på måter Jesus var fremmed

for. Vi trenger ikke gjemme bort evangeliet til loven har gjort sin gjerning.

- Kjærlighet er evangelium. Evangeliet ligger gjemt i budet om å elske Gud. Vår kjærlighet til Gud kan bare være et svar på Guds kjærlighet til oss. Kjærlighet kan bare elskes fram, og budet om å elske er en oppfordring til å stole på at Gud elsker meg. Tro er barmhjertighet; barmhjertighet er tro.

I vers 37 kommer tekstens kjernebegrep: Vise barmhjertighet – *poiein eleos*. I klassisk gresk er *eleos* i utgangspunktet en følelse som vekkes gjennom kontakt med noen som lider ufortjent. Slik er det brukt av de greske filosofene. I NT og i vår liknelse kombineres barmhjertighet som følelse med barmhjertighet som handling. *Poiein* betyr å *gjøre*, mer enn å vise, slik det er oversatt i Bibel 2011.

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
UNIVERISTETSLEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

BOTS- OG BØNNEDAG

27. OKTOBER 2013

Prekentekest: Lukas 15,11–32

Lesetekster: Mika 7,18–19; 2 Kor 13,5–8

Liturgisk farge: Fiolet

TIL DAGEN

Jødene har hver år sin store soningsdag, Yom Kippur. I templets tid ble det rent bokstavelig gjort soning denne dagen, ved bukken som ble ofret for folkets synder. Dette var årets store generalsoning der hele folkets synder ble sonet, og der synd og urenheter symbolsk ble tatt bort ved bukken som ble drevet ut i ødemarken.

Vår bots- og bønnedag er ikke direkte sammenlignbar med jødernes soningsdag; det er langfredag som for oss er dagen da syndene ble sonet en gang for alle. Likevel er et fellestrekk at det er en årlig dag hvor syndsbejelse og bot på en særlig måte står i sentrum. Bot betyr i vår tradisjon å vende seg bort fra synden og leve det nye livet, slik Martin Luther sier det i den første av de 95 tesene: Når Jesus sier ”gjør bot” (”vend om” i dagens bibeloversettelse), mener han at den for den troende skal hele livet være en bot. Det er godt for oss å ha en dag som på en særlig måte tematiserer dette. Det er en anledning til å forkynne nåde for synder, og omvendelse til et nytt liv.

TIL TEKSTEN

Dette er den tredje lignelsen i Lukas-evangeliet tapt-funnet-seksjon, og kapitlets klimaks. Her handler det ikke bare om en sau eller en mynt som er forsvunnet; her er det et fortapt menneske det er snakk om. Vi ser av kapittelets innledning (15,1–3) at målgruppen er fariseerne og de skriftlærde som ikke syntes noe om Jesu omgang med syndere. Hensikten med alle tre lignelsene

er å vise dem som mener seg å være innenfor i Guds rike, at de som er utenfor, skal tas imot med glede, ikke holdes utenfor med forakt.

Dette familiedramaet utspiller seg i en velstående familie – det skjønner vi av at faren hadde mange arbeidsfolk. Etter jødisk lov skulle den eldste sønnen ha dobbelt arv; det betyr at i dette tilfellet var det 1/3 av farens bo som tilfalt den yngste. Hvis en arving krevde arven før faren var død, ble arven noe redusert, ettersom fast eiendom da ble utelatt. Likevel er det en står sum penger den yngste sitter igjen med etter at faren har gjennomført skifte, og han reiser ut for å leve livet.

Gutten starter ut som storkar på byen og strør om seg med penger. Men storkaren ender opp nederst på rangstigen når hans bankerott inntreffer samtidig som det blir hungersnød. Jobben som grisepasser er ekstremt nedverdiggende for en jøde; grisene er urene dyr, og ingen vil ha noe med dem å gjøre. Dypere enn dette gikk det ikke an å synke. Han blir selv uren og kommer på utsiden av Guds menighet.

I grisebingen kommer så syndserkjennelsen. Det er interessant at dette settes sammen med uttrykket at ”Da kom han til seg selv”. Han hadde reist ut for å finne seg selv, og nå fant han seg selv i en grisebinge. Og han likte ikke det han fant. Med syndserkjennelsen kommer beslutningen om å ta et oppgjør, og han gjør det klokeste han har gjort siden han ba om å få sin del av arven: han bestemmer seg for å dra hjem. Dette er en ekstremt modig beslutning, og vi kan ikke annet enn beundre gutten for at han faktisk er villig til å gjennomføre dette oppgjøret. Han regner selvsagt ikke med å få sin tidligere status tilbake, men han håper å i det minste kunne få jobb hos faren.

Gutten forbereder noen setninger som han skal si når han møter faren (v 18f), men da han kommer fram, rekker han ikke å fullføre det han skulle si (v 21). Han kommer aldri fram til spørsmålet om å få jobb, for faren befaler i stedet at han skal få nye klær og ring på fingeren og sko på føttene – dette symboliserer at sønnen igjen blir tatt inn i familien.

Vi kan undres over at den eldste sønnen ikke fikk høre om brorens hjemkomst, og at de starter

festen uten ham. Kanskje har det skjedd noe i relasjonen mellom ham og faren? Det er tydelig at han ikke deler farens kjærlighet til broren. Reaksjonen hans kan i noen grad synes rimelig ettersom denne velkomsten er mer enn broren hadde fortjent, og langt overgår noe han selv hadde fått fra faren. Men bakenfor dette ser vi også at den eldste sønnen mangler farens kjærlighet til broren. Det handler ikke bare om det han selv opplever som urettferdighet; det handler om at han ikke lenger ønsker broren noe godt. Denne delen av fortellingen har en tydelig adresse hos fariseerne som hører på.

TIL PREKENEN

Dagens tekst har to hovedpoeng. Det vi gjerne tenker på først, er at det er en av Bibelens vakreste skildringer av Guds nåde. Faren viser oss hvordan Gud tar imot den angrende synderen, gir ham av sin betingelsesløse nåde og tar ham inn i fellesskapet med seg. Det er likevel det andre hovedpoenget som synes å være viktigst for Jesus å få fram akkurat i denne sammenhengen: Som fellesskap har vi en forpliktelse til å ta imot dem som kommer til oss med den samme nåde som Gud viser når han tar imot oss – i motsetning til hva fariseerne praktiserte.

På bots- og bønnedag handler det om be-kjennelse og omvendelse, og i fortellingen er det to personer som trenger å be om tilgivelse og vende om. Den yngste sønnen vender om fra sitt ville og uansvarlige liv og blir tatt inn i fellesskapet. Den eldste sønnen trenger å vende om fra sin manglende kjærlighet til broren, men han gjør det ikke. Han velger i stedet å stille seg selv utenfor fellesskapet – i hvert fall i første omgang. Vi får ikke vite om han til slutt går inn til festen likevel, eller om han blir værende utenfor.

Prekenen i dag bør klare kombinasjonen av å forkynne både det frigjørende evangeliet og forpliktelsen vi har som Guds barn og Jesu disipler. Det stilles ikke krav til oss for å bli Guds barn, men det stilles krav til oss når vi er Guds barn. Ved å forkynne dette får vi fram bots- og bønnedagens dobbelhet: Vi får ta imot Guds nåde gratis og betingelsesløst, og vi befales å leve et liv i omvendelse og etterfølgelse. Bots- og

bønnedag er dagen for både lov og evangelium.

Og hvorfor ikke bruke denne teksten som et utgangspunkt for å gi menigheten litt eksplisitt undervisning om lov og evangelium? Som predikanter forkynner vi begge deler, men kanskje mangler det noe på den tydelige undervisningen om sammenhengen mellom disse to? Når jeg sier undervisning, høres det kanskje umiddelbart tørt og teoretisk, men det er ikke tilfelle. Ikke noe har så stor praktisk betydning for troen vår som det å vite hva lov og evangelium går ut på. Og ikke vær redd for å bruke disse to uttrykkene! Menigheten har ikke vondt av å lære seg dogmatikkens grunnleggende ordforråd.

Når jeg snakker med ikke-kristne om troen min, kommer samtalen fort inn på regler. Jeg får spørsmål om jeg aldri banner, eller om jeg har lov til å drikke alkohol, og ikke minst om hva jeg mener om homofili. Det er en utbredt oppfatning at kristendom handler om å holde et sett med regler. Dette viser at mange der ute bare har oppfattet den delen av troen som har med loven å gjøre. Jeg forsøker derfor å få samtalen over på det som handler om evangeliet, nemlig at Gud elsker meg akkurat sånn som jeg er, og at jeg kan bli Guds barn fordi Jesus har tatt straffen for syndene mine. Det skal vi også forkynne i prekenen på bots- og bønnedag, for det er det som er utgangspunktet for hele kristentroen. Det var dette den yngste sønnen fikk oppleve da han kom hjem til faren, og det er dette vi får oppleve når vi blir tatt imot av Gud.

Loven viser oss at vi trenger evangeliet. Det var loven som talte gjennom guttens samvittighet der han kom til seg selv i grisehuset og innså at han hadde syndet mot himmelen og mot faren. Men det var ikke loven som frelste ham; det var det farens nåde som gjorde da han ble tatt imot og igjen fikk bli en del av familien.

Loven lærer oss også hvordan vi skal leve når vi er en del av Guds familie – ikke fordi Gud trenger våre gode gjerninger for å kunne frelse oss, men fordi menneskene rundt oss trenger dem. Den eldste sønnen nektet å leve etter dette da han ikke ville ta imot den hjemkomne broren. Det gjorde også fariseerne når de ikke ønsket å ha noe å gjøre med dem de mente var syndere.

Derfor rammes de av en sterk kritikk i denne lignelsen, men kritikken står sammen med en invitasjon til å være med i fellesskapet og glede seg over dem som vender om og blir tatt inn i Guds familie igjen.

På bots- og bønnedag skal menigheten møte både invitasjonen og utfordringen: Invitasjonen til å komme til Gud med syndene sine, og ta imot hans tilgivelse. Og utfordringen til å leve et liv i etterfølgelse og omvendelse, preget av kjærlighet til Gud og nesten.

TIL GUDSTJENESTEN

I den nye liturgien finnes det ikke lenger noen egen ordning for bots- og bønnedag. I stedet står det at "På denne dagen kan gudstjenesten feires som høymesse. Litaniet (se side 2.62) kan benyttes som forbønn, og forsakelsen kan være med før trosbekjennelsen." Om litaniet er egnet på denne dagen, må enhver prest vurdere utfra den lokale situasjon. For min del vil jeg oppfordre til å legge inn allment skriftemål i denne gudstjenesten. Ordningen fra gammel liturgi kan brukes, og ettersom den gamle bededagsbønnen synes å være pensjonert, kan man i stedet bruke en av syndsbekjennelsene som hører til ordningen for allment skriftemål. Slik gir vi menigheten mulighet til å ta imot syndenes tilgivelse på en særlig konkret måte denne dagen.

SALMEFORSLAG:

Følgende salmer kan passe denne dagen:

- 124 Klippe, du som brast for meg
- 330 Guds Sønn har gjort meg fri
- 331 Kom, kom og hør et gledens ord (evt. Amazing Grace i originaltekst)
- 336 Å, kor djup er Herrens nåde
- 405 Slik som eg var
- 417 Mer hellighet gi meg
- 449 Ren og rettferdig
- 453 Kor stort, min Gud, at eg ditt barn får værå

FRODE GRANERUD
KAPELLAN I NOTODDEN
FRODE.GRANERUD@NENETT.NO

Universitetssykehuset Nord-Norge HF (UNN) er et universitets-sykehus som tilbyr befolkningen i den nordligste landsdel medisinsk spisskompetanse av høy kvalitet. Samtidig er UNN lokalsykehus for Troms og deler av Nordland. Foretaket har 6000 ansatte. Virksomheten skal bygge på kvalitet, trygghet, respekt og omsorg.

Prestetjenesten

Sykehus- og institusjonsprest UNN Narvik

Det er ledig 100% stilling som sykehus- og institusjonsprest i Narvik. Presten har 50% av sin stilling ved UNN Narvik og 50% ved de kommunale sykehjems- og aldersinstitusjonene i byen. Tiltredelse snarest.

Det er ledig stilling som sykehus- og institusjonsprest i Narvik. Presten har 50% av sitt arbeid ved UNN-Narvik og 50% ved de kommunale alders- og sykehjemsinstitusjonene i byen.

Arbeidsoppgavene er sjelesorg og åndelige, eksistensielle samtaler, forkynnelse og gudstjeneste, ritualer og kirkelige handlinger overfor pasienter, pårørende og ansatte, veiledning og undervisning av personalet og deltakelse i tverrfaglige team, krisehjelp i møte med pasienter og pårørende med ulik livssynsmessig / religiøs bakgrunn.

Presten er organisert i Prestetjenesten ved UNN, og ledende sykehusprest er nærmeste overordnede.

Kvalifikasjoner som ved tilsetting i Den norske Kirke.

Lønn etter avtale. Vennligst oppgi minst to referanser.

Det legges vekt på pastoral-klinisk utdanning eller annen relevant kompetanse, gode samarbeidsevner, personlig egnethet og erfaring. Kvinner oppfordres til å søke.

Kontakt: ledende sykehusprest Håkon Augdal, tlf. 77 62 60 93 / 938 25 080, e-post: hakon.augdal@unn.no, Mark Drogseth, tlf. 76 96 80 12 / 908 88 535, eller Prost Ingvar Hindenes, tlf. 76 96 58 41.

Søknadsfrist: 13. september 2013

Fullstendige annonsetekster, samt lenke til elektronisk søknadsskjema finnes på www.unn.no/jobbsok
Vi ønsker ikke kontakt med annonseselgere!

UNIVERSITETSSYKEHUSET NORD-NORGE
DAVVI-NOROGGA UNIVERSITEHTABUOHCCIEVSSU

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>